

Joanna Wojdon

Historia dla Miłosza z IV klasy

Myślenie historyczne dla najmłodszych

Wrocław 2020

Joanna Wojdon

Historia dla Miłosza z IV klasy

Myślenie historyczne dla najmłodszych

Wrocław 2020

Pomysły na pracę nad myśleniem historycznym dla bardziej zaawansowanych poziomów edukacji można znaleźć w publikacjach Joanny Wojdon powstałych w projekcie, realizowanym w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2014–2019 (0102/NPRH3/H12/82/2014), Mechanizmy budowania spójności w społecznościach wieloetnicznych, X–XXI w.

Myśląc o wieloetniczności (o rozwijaniu myślenia historycznego)

<https://bibliotekacyfrowa.pl/publication/95676>

Czytając o wieloetniczności (o odczytywaniu różnych źródeł historycznych)

<https://bibliotekacyfrowa.pl/publication/117756>

Pisząc o wieloetniczności (o tworzeniu prac pisemnych o przeszłości)

<https://bibliotekacyfrowa.pl/publication/117757>

© Copyright by Joanna Wojdon 2020

Na okładce wykorzystano ilustracje: Mieszko I (<https://polona.pl/item/mieceslaus-i,NTgyOTI3Ng>), Bolesław Chrobry (https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Jan_Bogumił_Jacobi_-_Bolesław_Chrobry.jpg), Kazimierz Wielki (<https://s.twojahistoria.pl/uploads/2019/02/mini-kazimierz.jpg>), Mikołaj Kopernik (<https://polona.pl/item/portret-ko-pernika-w-warszawskim-observatorium-astronomicznem,NTg1NzcyOQ>), Romuald Traugutt (<https://supermonety.pl/userdata/gfx/21879/PRL-20-zl-Romuald-Traugutt-1982-P-149a1-R.jpg>), Maria Skłodowska-Curie (https://pbs.twimg.com/media/DOEJYF5W4AAZAX_.jpg), Solidarność (<http://vek21press.com/wp-content/uploads/2015/11/Picture23.png>), Spirala (Freepik https://pl.freepik.com/darmowe-wektory/prosty-zloty-sto-sunek-tlo_3949129.htm), Okręgi (Pikisuperstar/Freepik https://pl.freepik.com/darmowe-wektory/styl-plaski-tlo-zludzenie-optyczne_4920970.htm). Wykorzystano fonty: Roboto Slab (Christian Robertson, <http://www.apache.org/licenses/LICENSE-2.0>), Literata (TypeTogether, https://scripts.sil.org/cms/scripts/page.php?item_id=OFL_web).

Łamanie, opracowanie techniczne i projekt okładki:

Bartłomiej Siedlarz, Barbara Krasińska

[Wydawnictwo eBooki.com.pl](http://Wydawnictwo.eBooki.com.pl)

ISBN 978-83-955113-0-1

Wydawca:

Uniwersytet Wrocławski

Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych

Instytut Historyczny

<http://wnhip.uni.wroc.pl/Instytut-Historyczny>

Spis treści

1. O księciu Mieszku i czeskiej Dobrawie – chrzcie Polski	9
2. O Bolesławie Chrobrym – pierwszym królu i zjeździe w Gnieźnie	13
3. O ostatnim z Piastów – Kazimierzu Wielkim	21
4. O królowej Jadwidze, Władysławie Jagielle i unii polsko-litewskiej	25
5. O Zawiszy Czarnym i grunwaldzkim zwycięstwie	33
6. O Mikołaju Koperniku i krakowskich żakach	39
7. O walce z potopem szwedzkim – przeorze Augustynie Kordeckim i hetmanie Stefanie Czarnieckim	45
8. O Janie Sobieskim pod Wiedniem	49
9. O Tadeuszu Kościuszcze i kosynierach spod Racławic	53
10. O Janie Henryku Dąbrowskim i Józefie Wybickim oraz polskim hymnie	59
11. O Romualdzie Traugutcie i powstańczym państwie	61
12. O laureatce Nagrody Nobla – Marii Skłodowskiej-Curie	65
13. O Józefie Piłsudskim i jego żołnierzach	67
14. O Eugeniuszu Kwiatkowskim i budowie Gdyni	71
15. O „Zośce”, „Alku” i „Rudym”	75
16. O żołnierzu niezłomnym – Witoldzie Pileckim	79
17. O Papieżu Janie Pawle II	85
18. O bohaterach „Solidarności”	87

Wprowadzona do szkół w 2018 r. podstawa programowa nauczania historii w klasie IV szkoły podstawowej koncentruje się wokół wiodących postaci z ojczystych dziejów. Choć sama podstawa jest wyborem „obrazków” z przeszłości, z tymi postaciami związanych, w materiałach dydaktycznych i toczonych dyskusjach można zaobserwować tendencje do tego, aby z jednej strony szczerze wypełnić luki chronologiczne i pokazać uczniom cały proces historyczny od Mieszka I do współczesności, a z drugiej – by opowiadać o tych postaciach jako bohaterach narodowych, wzorach do naśladowania. Zarówno nauczyciele, jak i uczniowie bywają przez to przytłoczeni ilością wiedzy do przyswojenia, co rodzi frustracje i działa zniechęcająco na obie strony tzw. procesu dydaktycznego.

A może podejść do podstawy programowej inaczej i zaproponować inne cele szkolnej edukacji historycznej? Nie – przyswojenie faktów, wyczerpanie wiedzy o Polsce i ukazanie wielkości bohaterów narodowych – lecz zainteresowanie, przedstawienie źródeł naszej wiedzy o przeszłości, sposobów pozyskiwania tej wiedzy i ich niedoskonałości; uwrażliwienie na obecność przeszłości w teraźniejszości – w przestrzeni fizycznej, w debacie publicznej, w pamięci zbiorowej i indywidualnej; pokazanie różnorodności przekazów i wyuczanie na manipulacje. Bliskie są mi poglądy takich badaczy jak Sam Wineburg, Peter Seixas czy Maria Grever i ich ustalenia dotyczące rozwijania myślenia historycznego. Popieram działania Euroclio – Europejskiego Stowarzyszenia Edukatorów Historii, które udowadnia w praktycznych projektach, że nawet o trudnej przeszłości można rozmawiać w szkole rzetelnie i profesjonalnie, bez uproszczeń i bez uprzedzeń, bez wykluczania uczniów o różnych tradycjach i poglądach, ale też bez rezygnacji z kształtowania wartości. Jestem głęboko przekonana, że na żadnym etapie edukacji szkolnej nie jest za wcześnie, by rozwijać myślenie historyczne i krytyczne podejście do źródeł informacji, by uczyć wnikliwej ich analizy, formułowania własnych opinii i ich uzasadniania.

Toteż gdy mój syn poszedł do IV klasy, w której właśnie zaczęła być wdrażana reforma edukacji, a jego nauczycielka skarżyła się na brak pomocy dydaktycznych, spróbowałam się zmierzyć z wprowadzaniem do wiedzy o przeszłości w taki sposób, w jaki chciałabym, aby uczestniczyły w tym moje dzieci, a który zarazem pozostawałby w zgodzie z obowiązującą podstawą programową. Zatem *Historia dla Miłosa* jest produktem przeniknięcia się życia prywatnego i zawodowego – mamy czwartoklasistę, zaprzyjaźnioną z nauczycielką historii, i wykładowczyni akademickiej, od ponad dwudziestu lat zajmującą się badaniami z zakresu dydaktyki historii oraz kształceniem przyszłych nauczycieli.

Warto podkreślić, że nie są to „gotowce” w formie konspektów czy scenariuszy do zasilenia dokumentacji rozwoju zawodowego, lecz pomysły działań edukacyjnych (wraz z gotowymi do skopiowania materiałami), które mogą stanowić inspirację dla nauczycieli szukających własnej ścieżki realizacji podstawy programowej, którym być może trudno jest samodzielnie opracowywać od początku do końca każdą lekcję, a łatwiej – dopasować pomysł do potrzeb swoich uczniów i własnego stylu uczenia, selekcionując lub poszerzając treści, dobierając metody i uszczegółowiając cele.

Pomysły na lekcje były sukcesywnie zamieszczane na portalu academia.edu. W każdym tygodniu znajdują tam czytelników, a wręcz pozwalają śledzić, jak posuwa się realizacja podstawy programowej w ciągu roku szkolnego w polskich szkołach. Teraz dzięki wsparciu Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego możliwe stało się nadanie im profesjonalnej formy książkowej. Bardzo dziękuję wszystkim osobom, które się do tego przyczyniły.

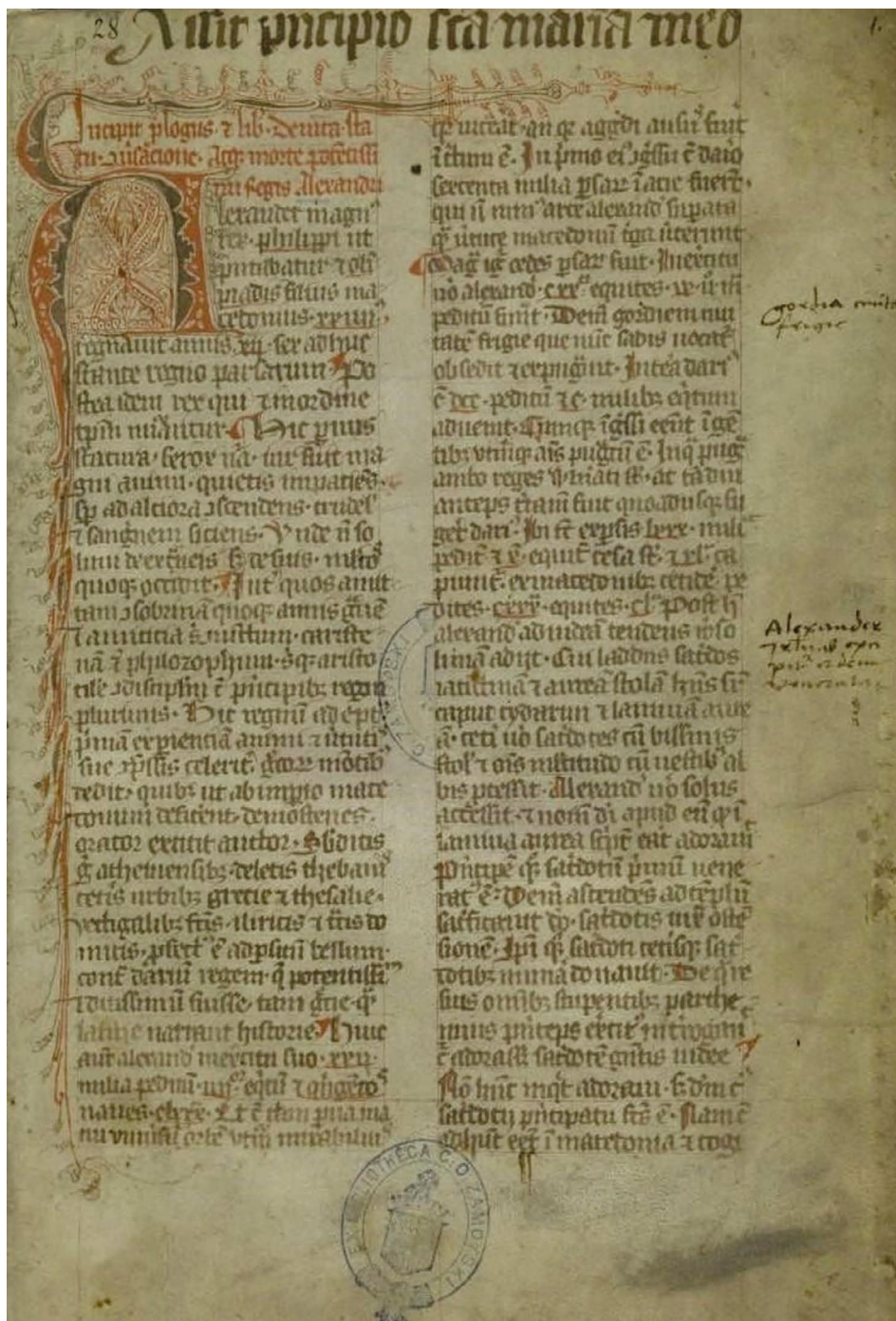
Joanna Wojdon

O księciu Mieszku i czeskiej Dobrawie – chrzcie Polski

1

Pomysł ogólny: porównanie dwóch relacji o chrzcie Polski: Thietmara i Galla Anonima.

Wprowadzenie: Lekcja będzie poświęcona temu, jak książę Polan, Mieszko I, przyjął chrzest. Jednym z dokumentów, z którego historycy się o tym dowiadują, jest Kronika Galla Anonima. Została napisana po łacinie, a jej najstarszy egzemplarz wygląda tak:

▲ Zdjęcie tekstu Galla z <http://polishfreedom.pl/dokument/jak-mieszko-pojal-za-zone-dabrowke>.

Spróbujmy to odczytać. Dlaczego jest to trudne?

Tekst z kroniki został odczytany i przepisany zwykłymi literami:

Jest tam napisane tak:

At Mesco ducatum adeptus, ingenium animi coepit et vires corporis exercere, ac nationes per circuitum bello saepius atemptare. Adhuc tum in tanto gentilitatis errore involvebatur, quod sua consuetudine septem uxoribus abutebatur. Postremo unam christianissimam de Bohemia Dobravcam nomine in matrimonium requisivit. At illa ni pravam consuetudinem illam dimittat, seseque fieri christianum promittat, sibi nubere recusavit. Eo ergo collaudante, se usum illius paganismi dimissurum et fidei christianae sacramenta suscepturum, illa domina cum magno secularis et ecclesiasticae religionis apparatu Poloniam introivit, necdum tamen thoro sese maritali foederavit, donec ille paulatim consuetudinem christianitatis et religionem ecclesiastici oridinis diligenter contemplans, errori gentilium abnegavit seque gremio matris ecclesiae counivit.

▲ Fragment łaciński z <http://polishfreedom.pl/dokument/jak-mieszko-pojal-za-zone-dabrowke>.

Nadal jest to trudne do zrozumienia. Na szczęście tekst został przetłumaczony na język polski.

Czytając, zwróćcie uwagę na to, jakie postaci występują w tekście, gdzie rozgrywa się akcja i co się po kolei dzieje.

Gall Anonim:

Mieszko objąwszy księstwo zaczął dawać dowody zdolności umysłu i sił cielesnych i coraz częściej napastować ludy [sąsiednie] dookoła. Dotychczas jednak w takich pograżony był błędach pogaństwa, że wedle swego zwyczaju siedmiu żon zażywał. W końcu zażądał w małżeństwo jednej bardzo dobrej chrześcijanki z Czech, imieniem Dąbrówka. Lecz ona odmówiła poślubienia go, jeśli nie zarzuci owego zdrożnego obyczaju i nie przyrzeknie zostać chrześcijaninem. Gdy zaś on [na to] przystał, że porzuci ów zwyczaj pogański i przyjmie sakramenta wiary chrześcijańskiej, pani owa przybyła do Polski z wielkim orszakiem [dostojników] świeckich i duchownych, ale nie pierwszej podzieliła z nim łóżce małżeńskie, aż powoli a pilnie zaznajamiając się z obyczajem chrześcijańskim i prawami kościelnymi, wyrzekł się błędów pogaństwa i przeszedł na łono matki-Kościół. Pierwszy więc książę polski Mieszko dostąpił łaski chrztu za sprawą wiernej żony.

Miejsce:

Postaci:

Wydarzenia:

Nie jest to jedyna kronika, która opisuje tekst. Autorem innej był niejaki Thietmar.

Przed przystąpieniem do lektury warto zapoznać się z biogramami autorów kronik. Można polecić uczniom, żeby przygotowali przed lekcją; albo poszukali na lekcji – w encyklopedii, Wikipedii itp., albo skorzystać z poniższych z internetowej encyklopedii PWN:

Thietmar z Merseburga [tj:tmar z merzeburga], ur. 25 VII 975 w Walbeck k. Helmstedt, zm. 1 XII 1018, Merseburg, kronikarz niemiecki, od 1009 biskup Merseburga; arystokrata saski; autor cennej kroniki, w której poświęcił m.in. wiele miejsca Polsce i Słowianom połabskim.

Gall Anonim, żył w 2. poł. XI–1. poł. XII w., autor pierwszej kroniki polskiej, benedyktyn. Pochodził najprawdopodobniej z Francji, jako młody człowiek kształcił się w Orléanie lub Tours; do Polski trafił przez Prowansję i Węgry i w nowej ojczyźnie obracał się w kręgach dworskich i kancelarii książęcej.

Pytania do biogramów:

	Thietmar	Gall Anonim
Kim był?		
Kiedy żył?		
Z jakiego kraju pochodził?		

Który z autorów: Thietmar czy Gall Anonim, powinien lepiej wiedzieć o chrzcie księcia polskiego Mieszka I, który odbył się w 966 roku? Dlaczego? Wybierz jedną odpowiedź i uzasadnij.

Uważam, że bardziej wiarygodna powinna być kronika Thietmara, ponieważ...

Uważam, że bardziej wiarygodna powinna być kronika Galla Anonima, ponieważ...

Czytając kronikę Thietmara zwróćcie uwagę na to, jakie postaci występują w jego tekście, gdzie rozgrywa się akcja i co się po kolei dzieje.

Thietmar:

Przedstawię resztę czynów znakomitego księcia Polan, Mieszka, o którym pisałem szeroko w poprzednich księgach. W czeskiej krainie pojął on za żonę szlachetną siostrę Bolesława Starszego, która okazała się w rzeczywistości taką, jak brzmiało jej imię. Nazywała się bowiem po słowiańsku Dobrawa, co w języku niemieckim wyklada się: dobra. Owa wierna wyznawczyni Chrystusa, widząc swego małżonka pogrążonego w wielorakich błędach pogańskich, zastanawiała się usilnie nad tym, w jaki sposób mogłaby go pozyskać dla swej wiary. Starła się go zjednać na wszelkie sposoby. [...] Pracowała więc nad nawróceniem swego małżonka i wysłuchał jej miłościwy Stwórca. Jego nieskończona łaska sprawiła, iż ten, który tak srodze prześladował, pokajał się i pozbył na ustawiczne namowy swej ukochanej małżonki jadu przyrodzonego pogaństwa, chrztem świętym zmywając plamę grzechu pierworodnego.

Miejsce:

Postaci:

Wydarzenia:

Jakie informacje przekazują obie kroniki?

Czym kroniki się różnią?

Co mówią o miejscu i czasie chrztu Mieszka?

Która z kronik wydaje się bardziej wiarygodna? Dlaczego?

Na koniec nauczyciel wyjaśnia, że historykom nie udało się rozstrzygnąć z całą pewnością, który z kronikarzy opisał prawdziwy przebieg wydarzeń. Thietmar może wydawać się bardziej wiarygodny (bo żył współcześnie do opisywanych wydarzeń), ale też na pewno był bardziej krytyczny wobec Mieszka, który nie raz wojował z Niemcami. O roku chrztu wiemy z innych źródeł – roczników, w których jednak odnotowano tylko bardzo krótko, że Mieszko przyjął chrzest lub że Dobrawa przybyła do Polski. Wciąż nie wiemy dokładnie, gdzie ten chrzest się odbył: może w Poznaniu, może w Gnieźnie, może w Czechach, a może nawet w Niemczech. Nie to jest najważniejsze. Najważniejsze, że od tego czasu Polska stała się częścią chrześcijańskiej cywilizacji zachodnioeuropejskiej, czego skutki widać do dziś.

Zadanie domowe: wskaż jeden ze skutków przyjęcia chrztu przez Mieszka I, który odczuwamy do dziś.

O Bolesławie Chrobrym – pierwszym królu i zjeździe w Gnieźnie

2

Pomysł ogólny: Odtworzyć koleje życia św. Wojciecha przedstawione na Drzwiach Gnieźnieńskich w oparciu o tekst legendy.

W dawnych czasach nie wszyscy umieli czytać i pisać. Księgi były bardzo drogie (mogły kosztować więcej niż dom) i trudno dostępne. Ludzie – trochę tak jak i dzisiaj – częściej oglądali obrazki niż czytali. Ale te obrazki nie były drukowane – tego jeszcze nie potrafiono robić, lecz malowane ręcznie albo... wyryte w metalu. Przykładem takiego dawnego komiksu wyrytego w metalu i umieszczonego na wielkich drzwiach katedry w Gnieźnie jest żywot świętego Wojciecha. Drzwi mają ponad 3 metry wysokości. Jedno ze skrzydeł tych drzwi zostało wykute w całości, a drugie powstawało z kawałków.

Wyobraźcie sobie, że dostaliście 18 fragmentów drzwi.

Uczniowie dostają obrazki z kwaterami drzwi gnieźnieńskich według: http://znaleziska.org/wiki/index.php?title=Drzwi_Gnieźnieńskie oraz ogólny schemat drzwi, czyli puste kartki z 9 kwaterami na lewym skrzydle, 9 na prawym) – s. 17-20.

Słuchając legendy (na podstawie <http://prymaspolski.pl/patron-sw-wojciech>) powkładajcie fragmenty we właściwe miejsca, tak żeby drzwi przedstawiły całą historię życia i śmierci świętego Wojciecha.

Z racji kosztów może to być zadanie do wykonania w parach lub w grupach. Uczniowie powinni wiedzieć, że mają zacząć od lewego dolnego narożnika, zaś prawe skrzydło drzwi poświęcone jest wyprawie do Prusów.

Cyfry w legendzie to podpowiedź przy czytaniu (można się tu zatrzymywać i prosić o wskazanie ilustracji do danego fragmentu, ale można też dać uczniom kombinować i pozwalać się mylić na bieżąco, a dopiero na końcu skorygować całość).

(1) Święty Wojciech urodził się w 956 roku w Libicach w Czechach. Wojciech był jednym z młodszych dzieci książęcej pary Sławnika i Strzyżysławy. (2) W dzieciństwie ciężko zachorował i wówczas rodzice złożyli ślub, że jeśli wyzdrowieje, oddadzą go na służbę Bogu. Tak też się stało. (3) W 972 roku Wojciech rozpoczął studiowanie nauk wyzwolonych u arcybiskupa Adalberta, pierwszego arcybiskupa Magdeburga, wcześniej biskupa na Rusi. Ten udzielił mu sakramentu bierzmowania nadając imię Adalbert, a następnie wysłał na dalszą naukę do magdeburskiej szkoły katedralnej, kierowanej przez sławnego z uczoności i wymowy benedyktyna Otryka. Wojciech uczył się dobrze, poznał łacinę, niemiecki i język Wieleatów. Stronił od rozrywek i kiedy tylko mógł, pielgrzymował do miejsc związanych ze świętymi męczennikami m.in.: św. Maurycym, św. Szczepanem i św. Ambrożym. Nocami zaś obchodził ubogich i niewidomych. W 981 roku, po krótkim pobycie u rodziców, wyruszył do Pragi, gdzie z rąk miejscowego biskupa przyjął święcenia kapłańskie. (5) Wkrótce biskup złożony ciężką chorobą zmarł. Niedługo potem, w 983 roku, 27-letni Wojciech Adalbert został mianowany biskupem praskim. Do swojej stolicy wszedł boso. (4) Znany był ze skromno-

ści, miłosierdzia i umiłowania ubóstwa. Sypiał na gołej ziemi, nigdy nie kładł się syty, wstawał wcześnie, modlił się gorliwie i nie oszczędzał nóg, regularnie odwiedzając domostwa ubogich, więzienia, a w szczególności targi niewolników. (7) Praga leżała na szlaku ze wschodu na zachód i stąd dostarczano niewolników do krajów mahomekańskich. Proceder ten był jedną z największych bolączek Wojciecha, który ostro piętnował, co budziło niechęć tych, którzy czerpali z niego ogromne zyski. Wojciech miał mieć pewnej nocy sen, w którym usłyszał skargę Chrystusa: „Oto ja jestem znowu sprzedany, a ty śpisz?” Scenę tę przedstawia jedna z kwater Drzwi Gnieźnieńskich. (8) Wojciech nawoływał też usilnie do przemiany życia i porzucenia złych obyczajów zarówno możliwych, jak i duchowieństwo, nie spotkał się jednak z posłuchem. Strapiony udał się do Rzymu, do papieża Jana XV (985-996) i za jego radą postanowił opuścić ojczyznę i udać się na pielgrzymkę do Jerozolimy, wcześniej rozdając cały majątek ubogim.

Zamysł pielgrzymowania do Ziemi Świętej nie doszedł ostatecznie do skutku. Po różnych przygodach udał się do księcia Bolesława Chrobrego, który był mu bardzo życzliwy. Dokładna data przybycia Wojciecha do Gniezna nie jest znana. Nastąpić to musiało najpóźniej w styczniu 997 roku. (10) Prawdopodobnie trzy miesiące później Wojciech ruszył na północ, do kraju Prusów, który zaczynał się na prawym brzegu dolnej Wisły i Nogatu. Bolesław dał mu łódź i trzydziestu zbrojnych, których Wojciech po przybyciu na miejsce odesłał, pozostając jedynie z swoim nieodłącznym towarzyszem Radzymem Gaudentym i Boguszą Benedyktem, który znał język Prusów i mógł służyć za tłumacza. W drodze Wojciech zatrzymał się w Gdańsku, gdzie (11) nauczał i (12) chrzczył. Miejsce, w którym wylądował św. Wojciech w krainie Prusów do dziś pozostaje zagadką.

Dzięki wczesnym żywotom znane są jednak okoliczności jego męczeńskiej śmierci. Kanapariusz tak opisał ostatnie chwile życia Wojciecha: (...) Już przy różowym brasku dzień wstawał, gdy oni w dalszą ruszyli drogę śpiewem psalmów skracając ją sobie i ciągle wzywając Chrystusa, słodką radość życia. Minawszy knieje i ostępy dzikich zwierząt, około południa wyszli na polanę. (13) Tam podczas Mszy odprawianej przez Gaudentego, święty mnich przyjął komunię świętą, a po niej, aby ulżyć zmęczeniu spowodowanemu wędrówką, posilił się nieco. I wypowiedziawszy jeden werset oraz następny psalm, wstał z murawy, i zaledwie odszedł na odległość rzuconego kamienia lub wypuszczonej strzały, siadł na ziemi. Tu zmorzył go sen; a ponieważ zmęczony był długą podróżą, więc całą mocą ogarnął go senny spoczynek. W końcu gdy wszyscy spali, nadbiegli wściekli poganie, rzucili się na nich z wielką gwałtownością i skępowali wszystkich. Święty Wojciech zaś, stojąc naprzeciw Gaudentego i drugiego brata związanego, rzekł: «Bracia, nie smućcie się! Wiecie, że cierpimy to dla imienia Pana, którego doskonałość ponad wszystkie cnoty, piękność ponad wszelkie osoby, potęga niewypowiedziana, dobroć nadzwyczajna. Cóż bowiem mężniejszego, coś piękniejszego nad poświęcenie miłego życia najmilszemu Jezusowi?» (14) Z rozwścieczonej zgrai wyskoczył zapalczywy Sicco i z całych sił wywijając ogromnym oszczepem, przebił na wskroś jego serce. Będąc bowiem ofiarnikiem bożków i przywódcą bandy, z obowiązku niejako pierwszą zadał ranę. Następnie zbiegli się wszyscy i wielokrotnie [go] raniąc nasycali swój gniew. Płynie czerwona krew z ran po obu bokach; on stoi modląc się z oczyma i rękami wzniesionymi ku niebu. Tryska obficie szkarłatny strumień, a po wyjęciu włóczni rozwiera się siedem ogromnych ran. [Wojciech] wyciąga

uwolnione z więzów ręce na krzyż i pokorne modły śle do Pana o swoje i prześladowców zbawienie. (...) Zbiegli się zewsząd z bronią okrutni barbarzyńcy, z nienasyconą jeszcze wściekłością oderwali od ciała szlachetną głowę i odcięli bezkrwiste członki. Ciało pozostawili na miejscu, głowę wbili na pal i wychwalając swą zbrodnię, wrócili wszyscy z wesołą wrzawą do swoich siedzib. Umęczony był zaś Wojciech, święty i pełen chwały męczennik Chrystusa, 23 kwietnia, za rządów wszechwładnego Ottona Trzeciego, pobożnego i najślawniejszego cesarza, i to w piątek; stało się tak oczywiście dlatego, aby w tym samym dniu, w którym Pan nasz Jezus Chrystus za człowieka, także ten człowiek cierpiał dla swego Boga”.

Inna legenda mówi tak:

Pogańscy Prusowie, oburzeni tym, że biskup odprawiał obce dla nich obrzędy w gaju, który uważali za święty, pojmali go i związali, a potem zaczęli rzucać w niego oszczepami. I oto stał się cud: gdy siódmy oszczep przebił ciało, więzy same się rozwiązały i opadły. Pragnąc położyć kres dziwnym zjawiskom, przywódca Prusów ściął męczennikowi głowę toporem, po czym zatknął ją na pal. Ciało wyrzucono do rzeki. (15) Nadleciał orzeł i przez trzy dni strzegł głowy, nie pozwalając ptakom jej dziobać. Na trzeci dzień jakiś wędrowiec ujrzał głowę świętego, zdjął z pala, zawinął w czyste płótno i wyruszył w podróż do dalekiego Trzemeszna, w którym właśnie przebywał książę Bolesław.

(16) Gdy wędrowiec opowiedział w Trzemesznie, co się stało, książę wysłał delegację z pieniędzmi i klejnotami, nakazując im, żeby za wszelką cenę wykupili ciało męczennika. Wysłannicy księcia dotarli na miejsce i zaczęli pertraktacje z Prusami, którzy zażądali tyle złota, ile święty ważył. Położono ciało na jednej szali, a na drugą zaczęto dosypywać kosztowności. Jednak ciało przez cały czas przeważało. I oto gdy zapas złota się wyczerpał, wyszła z tłumu uboga wdowa i dorzuciła dwa grosze, ostatnie jakie jej pozostały. Grosze przeważały i waga przechyliła się na drugą stronę. W tej sytuacji zaczęto zdejmować nadmiar złota. Dopiero kiedy zdjęto wszystko i na szali zostały tylko dwa wdowie grosze, waga wróciła do równowagi. Prusowie przestraszyli się i w pośpiechu wydali ciało.

Ciało męczennika wykupił Bolesław Chrobry i (18) pochował w kościele wzniesionym na gnieźnieńskim Wzgórzu Lecha. Dwa lata później, w 999 roku papież Sylwester II wyniósł Wojciecha na ołtarze, a w roku 1000 do Gniezna pielgrzymował cesarz niemiecki Otton III, który ogłosił papieską decyzję o erygowaniu pierwszej polskiej metropolii ze stolicą w Gnieźnie. Jej arcybiskupem został Radzym Gaudenty, zaś Bolesław Chrobry został koronowany na pierwszego króla Polski.

Potem uczniowie porównują to, co ułożyli, ze zdjęciem całych drzwi (najlepiej na wyświetlaczu, np. z <https://i.pinimg.com/originals/d1/0c/63/d10c63cfa6ead94baa0125dcd9d6ee67.jpg>).

Ściąga:

Lewe skrzydło:

1. Narodzenie i chrzest Wojciecha
2. Złożenie chorego małego Wojciecha na ołtarzu
3. Oddanie chłopca w 972 do szkoły przy katedrze w Magdeburgu.
4. Modlitwa nocna Wojciecha przed kaplicą
5. Nadanie Wojciechowi godności biskupa w 983 w Weronie: (cesarz Otton II wręcza Wojciechowi pastorał).
6. Uzdrawienie człowieka opętanego złymi duchami.
7. Widzenie senne Wojciecha, Chrystus domaga się, by przestał tolerować handel niewolnikami.
8. Oskarżenie przez Wojciecha Żydów o handel niewolnikami chrześcijańskimi przed księciem czeskim Bolesławem II Pobożnym (napomnienie go, by przestał tolerować ten stan).
9. Cud z dzbankiem: upuszczone na ziemię gliniane naczynie, w którym święty przynosił współbraciom wodę lub wino nie rozbiło się.

Prawe skrzydło

10. Przybycie Wojciecha łodzią do kraju Prusów w 997 z dwoma mnichami i orszakiem zbrojnych. Na brzegu wita przybyłych grupa Prusów.
11. Chrzest nawróconych pogan.
12. Kazanie Wojciecha do Prusów.
13. Ostatnia msza św. Wojciecha którą on sam celebrował.
14. Śmierć męczeńska Wojciecha 23 kwietnia 997 roku (scena przebicia oszczepem i obcięcie głowy).
15. Wystawienie na marach ciała Wojciecha owiniętego w całun i głowy jego wbitej na pal strzeżonych przez orła.
16. Wykupienie ciała Wojciecha.
17. Procesja z ciałem św. Wojciecha do Gniezna.
18. Złożenie ciała Wojciecha w grobie w Archikatedrze gnieźnieńskiej.

Na podstawie scen z drzwi powstał film.

Warto go obejrzeć, nawet bez specjalnych poleceń dla uczniów, tylko z wprowadzeniem, że dzięki współczesnej animacji komputerowej obrazki z drzwi udało się ożywić. Wystarczy pokazać do 7:21 (o św. Wojciechu jako patronie Polski) <http://www.szlakpiastowski.pl/aktualnosci/65-opowiesc-drzwi-gnieznienskich?tmpl=component>

Zadanie domowe: Znajdźcie informacje o innym znanym z historii Polski Wojciechu. Zaprojektujcie drzwi lub inne przedstawienie jego życia (nie musi mieć aż 18 kwater, wystarczy 4).

O ostatnim z Piastów – Kazimierzu Wielkim

Pomysł ogólny: analiza portretu Kazimierza Wielkiego z Pocztu Jana Matejki.

Opierałam się na stronach internetowych <https://historia.org.pl/2018/02/10/jak-wygladal-kazimierz-wielki-w-poszukiwaniu-wizerunku-polskiego-krola>, http://www.interklasa.pl/portal/index/strony?mainSP=subjectpages&mainSRV=historia&methid=69407565&page=article&article_id=321801, ilustracja pochodzi z Wikipedii, a pomysł na wykorzystanie analizy portretu Kazimierza zaczerpnęłam z lekcji studenckiej, którą wiele lat temu przygotowała i przeprowadziła w ramach moich zajęć Pani Anna Skubisz.

Przed Wami kawałki portretu króla Polski Kazimierza Wielkiego. Zanim poskładacie go w cały portret, wskażcie fragmenty (np. A1, D3), które przedstawiają:

- ▶ Koronę
- ▶ Opończę, czyli płaszcz bez rękawów
- ▶ Guziki
- ▶ Pas, przedstawiający murowane budowle
- ▶ Berło uniwersyteckie
- ▶ Orła na tarczy
- ▶ Brodę
- ▶ Twarz
- ▶ Dłonie
- ▶ Kodeks, czyli księgę praw

Po wycięciu kawałków i sklejeniu ich w jeden obrazek przyjrzyjcie się otrzymanemu portretowi. Tak narysował króla Kazimierza polski malarz, Jan Matejko. Ale czy Kazimierz rzeczywiście tak wyglądał?

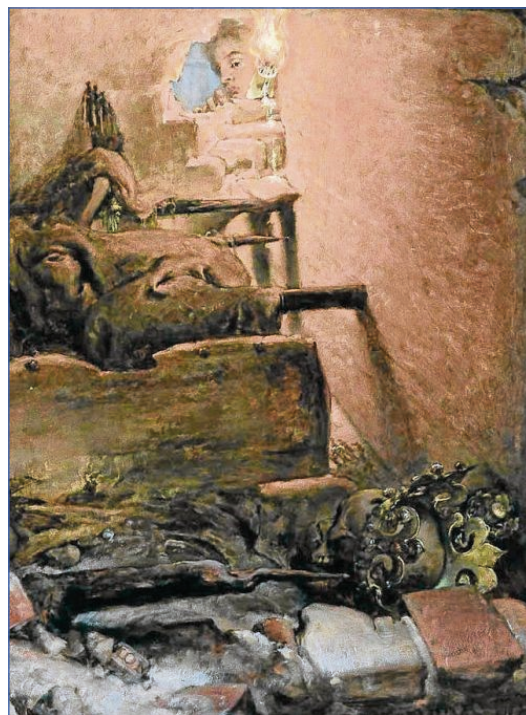
Jest to bardzo mało prawdopodobne.

Kazimierz żył w latach 1310-1370. Nie znamy żadnego jego portretu z tamtych czasów (fotografii oczywiście w ogóle jeszcze nie było, została wynaleziona dopiero w XIX wieku).

Jan Matejko żył w latach 1838-1893, czyli około 500 lat później. Nie mógł więc zobaczyć Kazimierza. Widział jego szkielet, gdy w 1869 roku w czasie renowacji grobowca w katedrze na Wawelu w Krakowie powstał otwór w grobie Kazimierza.

Jan Matejko narysował widok, który się ukazał jego oczom, w taki sposób (<https://historia.org.pl/wp-content/uploads/2018/02/Obraz-Jana-Matejki-„Wnętrze-grobu-Kazimierza-Wielkiego”-w-1869-r.jpg>). Zrobił też szkic czaszki Kazimierza.

Jak piszą historycy: „W środku [grobu] znajdowały się szczątki Kazimierza, a także miedziana korona oraz poślaczane berło i jabłko.

Ponadto znaleziono ostrogi miedziane, pozłacane, z rzemieniami, pierścień złoty z małym ametystem gładkim, dziesięć srebrnych guzików od sukni i dużą jedwabną opończę, która straciła już kolor.”

Które z tych przedmiotów narysował Matejko na portrecie? [korona, guziki, opończa]

Innym źródłem wiadomości dla Jana Matejki była kronika Jana Długosza z XV wieku, który pisał o królu Kazimierzu tak: „był to mężczyzna wysoki, tęgi, którego twarz budziła szacunek. Włos miał obfity i kręty, broda opadała mu na piersi...”, a w innym miejscu tak: „otyły, średniego wzrostu, o pełnej twarzy, łakomy”.

Które elementy z opisu Długosza wykorzystał Matejko na portrecie? [postura, włosy, broda; twarz na portrecie nie jest „pełna”]

W czym nie zgadzają się oba opisy? [w określeniu wzrostu]

Dygresja: Należy pamiętać, że sam Jan Długosz żył w latach 1415-1480, a więc urodził się już po śmierci króla Kazimierza. Nie mógł go więc zobaczyć. Twierdził, że znał ludzi, którzy widzieli króla. Policzmy jednak: Jeśli Kazimierz umarł w roku 1370, to żeby ktoś pamiętał jego wygląd, powinien był się urodzić około roku 1355 – miałby w chwili śmierci władcy kilkanaście lat. Żeby Długosz mógł z nim rozmawiać i to pamiętać, on sam powinien mieć kilkanaście lat, a więc musiałoby to być około roku 1430. Czyli ów świadek miałby wtedy 85 lat, co nie było w tamtych czasach zbyt powszechne, ale nie jest też całkiem niemożliwe.

Podczas badań grobu króla Kazimierza zmierzono jego szkielet i oceniono, że miał między 165 a 187 cm wzrostu. Byłby to wzrost między średnim a wysokim – zwłaszcza jak na tamte czasy, gdy ludzie z reguły byli niżsi niż dzisiaj, co wiązało się między innymi z uboższą dietą. Czyli potwierdziły się opisy Jana Długosza. Równocześnie jednak według badań czaszki król miał raczej pociągłą twarz. I takim narysował go Matejko.

Prawdopodobnie dzisiaj badania szczątków Kazimierza pozwoliłyby wyciągnąć więcej i dokładniejszych wniosków – dysponujemy dużo lepszym sprzętem, wiedzą i doświadczeniem niż 150 lat temu. Ale bez bardzo ważnych powodów nie otwiera się grobów i nie rusza się złożonych tam ciał.

Mamy więc następujące elementy portretu Kazimierza, za pomocą których malarz starał się oddać jego prawdziwy wygląd:

- ▶ długie włosy,
- ▶ długa gęsta broda,
- ▶ pociągła twarz,
- ▶ potężna postura,
- ▶ płaszcz,
- ▶ (srebrne) guziki,
- ▶ korona.

Pozostałe atrybuty króla, zamieszczone na portrecie mają charakter symboliczny: Matejko namalował je nie dlatego, że król nosił je przy sobie, ale po to, by zaznaczyć jego osiągnięcia:

- ▶ pas, przedstawiający murowane budowle – zamki, których wiele założył w Polsce Kazimierz („Zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną”);
- ▶ tarcza z orłem, na ramieniu władcy – symbol umocnienia państwa polskiego (na drugim ramieniu widać też herb Kujaw, z których wywodził się Kazimierz);
- ▶ berło rektora uniwersytetu – symbol Akademii Krakowskiej ufundowanej przez Kazimierza w 1364 r.
- ▶ kodeks czyli księga praw, które polecił spisać, aby wszystkie obowiązujące przepisy zostały zebrane w jednym miejscu.

Ciekawostka: Jan Matejko stworzył portrety wszystkich władców Polski, od Mieszka I do Stanisława Augusta Poniatowskiego. Oryginały przechowywane są w Muzeum Narodowym we Wrocławiu, ale bardzo rzadko pokazywane są zwiedzającym, ponieważ wykonane są z bardzo nietrwałych materiałów i mogłyby się łatwo zniszczyć: Matejko narysował je ołówkiem na papierze. Dopiero jego uczniowie na podstawie szkiców Matejki namalowali obrazy.

[Kolorowa wersja portretu Kazimierza: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/40/CasimirtheGreat.jpg>]

W podsumowaniu warto pokazać inne wyobrażenia Kazimierza Wielkiego, np. ze strony <https://historia.org.pl/2018/02/10/jak-wygladal-kazimierz-wielki-w-poszukiwaniu-wizerunku-polskiego-krola> i poszukać na nich cech wspólnych wyobrażeń na temat wyglądu Kazimierza.

Zadanie domowe [albo do wykonania w klasie z dostępem do Internetu]:

1. Na jakim banknocie upamiętniony jest Kazimierz Wielki?
2. W jakich miastach znajdują się ulice noszące imię Kazimierza Wielkiego?
3. Jaki polski uniwersytet nosi imię tego króla?

O królowej Jadwidze, Władysławie Jagielle i unii polsko-litewskiej

4

Pomysł ogólny: kalendarium życia królowej Jadwigi jako ćwiczenie z chronologii, topografii i z myślenia przyczynowo-skutkowego.

1. Ćwiczenie z chronologii

a) Następujące wydarzenia z życia królowej Jadwigi (s. 29-31) uporządkuj w kolejności chronologicznej, czyli tak, jak po sobie następowały.

Wskazówka: najpierw umieść w tablicy chronologicznej (s. 28-30) te, które mają podane dokładne daty roczne. Następnie dopasuj te, które się do nich odnoszą. Pozostałe wydarzenia umieść w tych miejscach, które wydają Ci się logicznie uzasadnione.

Uwaga! Niektóre lata mogą pozostać puste. A w niektórych latach może być więcej niż jedno wydarzenie – ułóż je wtedy obok siebie.

b) porównaj swoją oś czasu z osiami czasu koleżanek i kolegów. [Uwaga! Nie należy dążyć do całkowitego ujednolicenia chronologii]

c) na koniec można ponumerować wydarzenia, żeby kolejność została zachowana do zadania dodatkowego/domowego.

2. Opcja: Praca z mapą

Na mapie Europy (np. <https://atlashistoryczny.com.pl/wp-content/uploads/2018/06/Europa-w-XIV-i-połowie-XV-wieku.jpg>) zaznacz miejsca, związane z panowaniem Jadwigi – zostały one wytłuszczone w tekstach w tablicy chronologicznej.

3. Zadanie dodatkowe lub domowe

Przedstaw najważniejsze wydarzenia z życia Jadwigi. W tym celu wybierz 5-10 najważniejszych wydarzeń [to dobrze zrobić już podczas lekcji, można w grupach]. Następnie połącz je w jedną opowieść [to może być w domu]. Używaj różnych sposobów określania czasu: „W 1374 roku...”, „Gdy Jadwiga miała siedem lat...”, „Wkrótce potem...”, „Niedługo...”, „W tym czasie...” itp.

Porównaj swoją pracę z pracami koleżanek i kolegów. Czy wszyscy wybrali te same wydarzenia?

4. Rekapitulacja, czyli samodzielne wyciąganie wniosków z poznanych faktów. Szukamy przyczyn wydarzeń, czyli odpowiadamy na pytanie, DLACZEGO:

Dlaczego Jadwiga, a nie Maria została powołana na tron polski?

Dlaczego mówimy, że Jadwiga najpierw została królem, a dopiero potem królową Polski?

Dlaczego Jadwiga ostatecznie poślubiła Jagiełłę, a nie Wilhelma?

Dlaczego poddani szanowali królową Jadwigę?

Dlaczego Akademia Krakowska nosi dziś nazwę Uniwersytet Jagielloński?

(Wydarzenia z życia Jadwigi na podstawie: <https://brewiarz.pl/czytelnia/swieci/06-08a.php3>)

Kalendarium życia Jadwigi

Rok	Ile lat miała Jadwiga?	
1374		
1375	1	
1376	2	
1377	3	
1378	4	
1379	5	
1380	6	
1381	7	
1382	8	

1383	9	
1384	10	
1385	11	
1386	12	
1387	13	
1388	14	
1389	15	
1390	16	
1391	17	
1392	18	

1393	19	
1394	20	
1395	21	
1396	22	
1397	23	
1398	24	
1399	25	

Rodzicami Jadwigi byli Ludwik, król Węgier i Polski , oraz Elżbieta, księżniczka bośniacka .
Jadwiga urodziła się prawdopodobnie 18 lutego 1374 roku.
Gdy żołnierze królewscy spustoszyli chłopom pola, urządzając tam dla zabawy polowanie, zażądała od męża ukarania winnych i wynagrodzenia wyrządzonych szkód. Kiedy Jagiełło zapytał, czy jest już zadowolona, otrzymał odpowiedź: "A kto im łzy powróci?"
Rodzice wybrali Jadwidze męża: Wilhelma Habsburga.
Do tak zwanego „ślubu warunkowego” Jadwigi z Wilhelmem doszło, gdy Jadwiga miała zaledwie 4 lata. Prawdziwy ślub miał nastąpić, gdy Wilhelm i Jadwiga dorosną.
W wieku 10 lat Jadwiga została koronowana w Krakowie na króla (nie królową!) Polski.
Wkrótce po tym, jak Jadwiga przybyła do Wiednia, zmarła jej siostra Katarzyna i jeszcze w 1378 roku Jadwiga musiała wrócić na Węgry.
W 1399 roku Jadwiga urodziła córkę, której na chrzcie dano imiona Jadwiga Elżbieta Bonifacja. Jednak po trzech tygodniach dziewczynka zmarła, a kilka dni później zmarła też sama Jadwiga.
Po śmierci Ludwika Węgry ogłosili królową Marię, siostrę Jadwigi. Polacy nie chcieli być rządzeni z Węgier, więc na swój tron zaprosili Jadwigę.

<p>Książę Litwy, Jagiełło, był poganinem. Przed małżeństwem z Jadwigą przyjął chrzest, na którym nadano mu imię Władysław.</p>
<p>Polscy panowie chcieli połączyć Polskę i Litwę w jedno państwo. Liczyli, że pomoże w tym małżeństwo Jadwigi z księciem Litwy.</p>
<p>Opłakiwaną przez wszystkich królową pochowano w podziemiach katedry krakowskiej na Wawelu.</p>
<p>W 1386 roku odbył się ślub Jadwigi i Jagiełły oraz koronacja Jagiełły na króla Polski. Dzięki temu Polska miała wtedy dwóch królów (Jadwigę i Jagiełłę).</p>
<p>Jadwiga miała dwie starsze siostry: Katarzynę i Marię.</p>
<p>W 1387 roku Jadwiga stanęła na czele wyprawy wojennej na Ruś.</p>
<p>Jadwiga prowadziła ożywioną korespondencję z Krzyżakami, starając się powstrzymać ich przed wyprawami zbrojnymi na Litwę.</p>
<p>W 1997 roku w Krakowie papież Jan Paweł II ogłosił Jadwigę świętą.</p>
<p>W 1393 roku Jadwiga doprowadziła do zgody między Władysławem Jagiełłą a jego kuzynem, Witoldem, gdy rywalizowali o władzę na Litwie.</p>

Jeszcze w 1364 roku król Kazimierz Wielki założył Akademię Krakowską, ale potem, za rządów Ludwika Węgierskiego, Akademia podupadła. Jadwiga oddała wszystkie swoje klejnoty, by odnowić Akademię, która została otwarta z powrotem w 1400 roku.
Wkrótce po warunkowym ślubie z Wilhelmem Jadwiga została wysłana do Wiednia , żeby zdobyć doświadczenie i poznać ważne osobistości.
W 1392 roku Jadwiga pojechała na Węgry , by spotkać się ze swoją siostrą Marią i omówić sprawy polsko-węgierskie.
Przy budowie kościoła Najświętszej Maryi Panny „na Piasku” w Krakowie królowa sama doglądała robót. Pewnego dnia zobaczyła kamieniarza, który był smutny. Kiedy zapytała, co mu jest, odpowiedział, że ma w domu ciężko chorą żonę i boi się, że gdy ona umrze, on zostanie sam z małymi dziećmi. Jadwiga wyrwała ze swojego bucika złotą klamerkę, obsadzoną drogimi kamieniami, i dała ją robotnikowi, żeby opłacił lekarza. Nie zauważyła, że bosą stopę położyła na kamieniu oblanym wapnem. Odbity ślad wdzięczny kamieniarz wmurował w zewnętrzną ścianę świątyni. Do dzisiaj tam jest.
W 1397 roku Jadwiga spotkała się we Włocławku z wielkim mistrzem krzyżackim, Konradem von Jungingenem, żeby omówić problemy między Państwem Krzyżackim a Polską.
W 1386 Jadwiga i Jagiełło udali się do Wielkopolski , żeby załagodzić panujące tam konflikty.
Jadwiga utrzymywała dobre kontakty z rezydującymi w Rzymie papieżami, Urbanem VI i Bonifacym IX. Dbła w nich o interesy Polski.
Jadwiga fundowała liczne kościoły. Inne odnawiała lub wyposażała.
W 1382 roku zmarł król Ludwik Węgierski.

O Zawiszy Czarnym i grunwaldzkim zwycięstwie

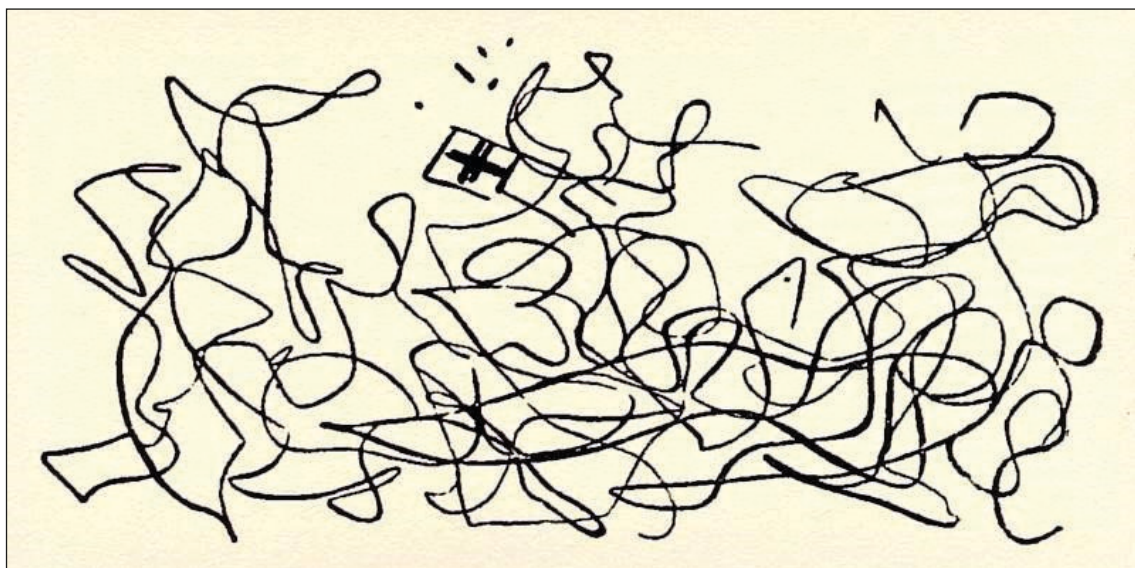
5

Pomysł ogólny: Rysowanie mema lub komiksu o bitwie pod Grunwaldem.

Bitwa pod Grunwaldem to jedno z bardziej znanych wydarzeń w historii Polski. Rozegrała się w 1410 roku, czyli ponad 600 lat temu. Pamiętana jest jednak przede wszystkim w sposób, w jaki przedstawiali ją żyjący nieco ponad 100 lat temu malarz Jan Matejko i pisarz Henryk Sienkiewicz. Na podstawie powieści Sienkiewicza powstał film pod tytułem „Krzyżacy”.

Wszystkie te dzieła oparte są na wiadomościach z Kroniki Jana Długosza – nadwornego kronikarza Jagiellonów, który żył w latach 1415-1480. Jej fragment zostanie przedstawiony w dalszym ciągu lekcji. Długosz urodził się już po bitwie, ale z pewnością znał ludzi, którzy w niej uczestniczyli. Obraz Matejki, książka Sienkiewicza, film w reżyserii Aleksandra Forda, korzystają z dawnej Kroniki, ale zarazem przedstawiają wyobrażenia i wizje swoich autorów (na przykład na obrazie Matejki widzimy zstępującą z nieba postać świętego Stanisława, który poniósł śmierć w 1079 r.). Już wkrótce po powstaniu obraz Matejki został sparodiowany przez innego wybitnego malarza, Stanisława Wyspiańskiego.

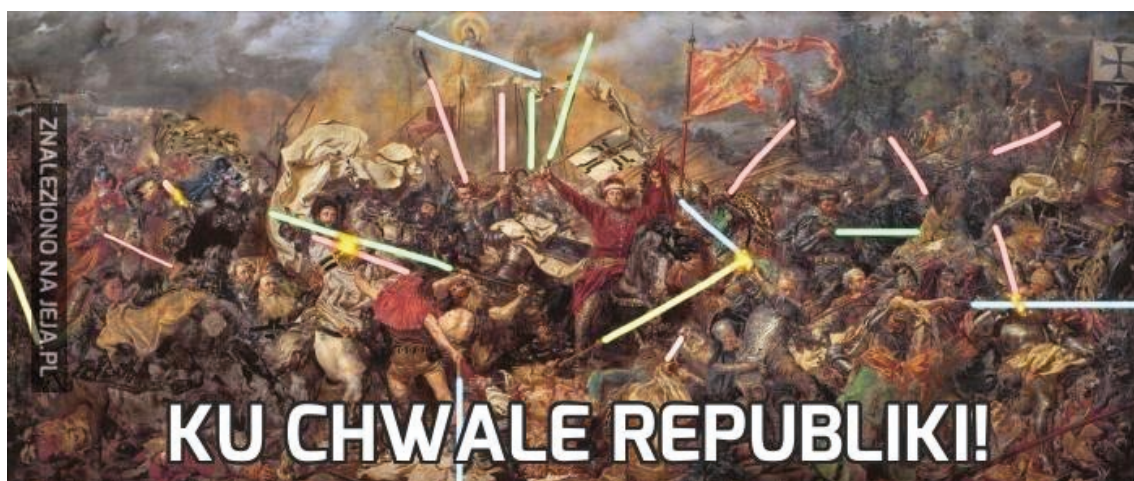

Współcześnie również obraz Wyspiańskiego doczekał się przeróbki:

Bitwa pod Grunwaldem, karykatura autorstwa Stanisława Wyspiańskiego

A do obrazu Jana Matejki nawiązują liczne memy internetowe. Wykorzystują one obraz bitwy, ale dodają do niego podpisy lub obrazki, dotyczące współczesności.

Mem internetowy najczęściej łączy obraz i słowa. Przekazuje treści w sposób zabawny i łatwy do zapamiętania. Jest też dość łatwy do stworzenia. Wystarczy wziąć ilustrację i dopisać komentarz pod spodem albo w dymkach nad postaciami, tak jak w komiksie.

Można też samemu narysować mem. Jednym z popularnych sposobów są memy w konwencji „Polandball”. Występują w nich kulki w barwach narodowych (przy czym Polska ma odwrócone barwy: białą na dole, czerwoną na górze), które robią różne rzeczy nawiązujące do przeszłości. Mogą też „mówić” lub „myśleć” w dymkach.

Kulka krzyżacka mogłaby wyglądać na przykład tak:

Stwórzcie mem w konwencji Polandball, dotyczący bitwy pod Grunwaldem i oparty na Kronice Jana Długosza. W tym celu najpierw trzeba **zapoznać się z fragmentem Kroniki i podkreślić występujące w niej postaci i czynności, które wykonują** – tak jak zostało to już zrobione w pierwszej części fragmentu.

Następnie należy **wybrać kilka elementów, które chcecie narysować i wpisać do tabeli. Wreszcie narysować mem.**

Uczniowie mogą pracować indywidualnie lub w grupach. Zachęcam do tego, by wybór, a zwłaszcza rysowanie odbywało się w grupach, z towarzyszącą mu dyskusją, a nie w ramach pracy indywidualnej lub – jeszcze gorzej – domowej, która nie daje żadnej gwarancji samodzielności.

W czasie pracy warto zachęcać, wyjaśniać, przypominać o uwzględnieniu warstwy słownej i tekstowej i o Polandballach, chwalić postępy i przypominać o upływającym czasie.

Po zakończeniu pracy można przykleić rysunki na tablicy, aby uczniowie mogli zapoznać się z dziełami kolegów, wychodząc z klasy.

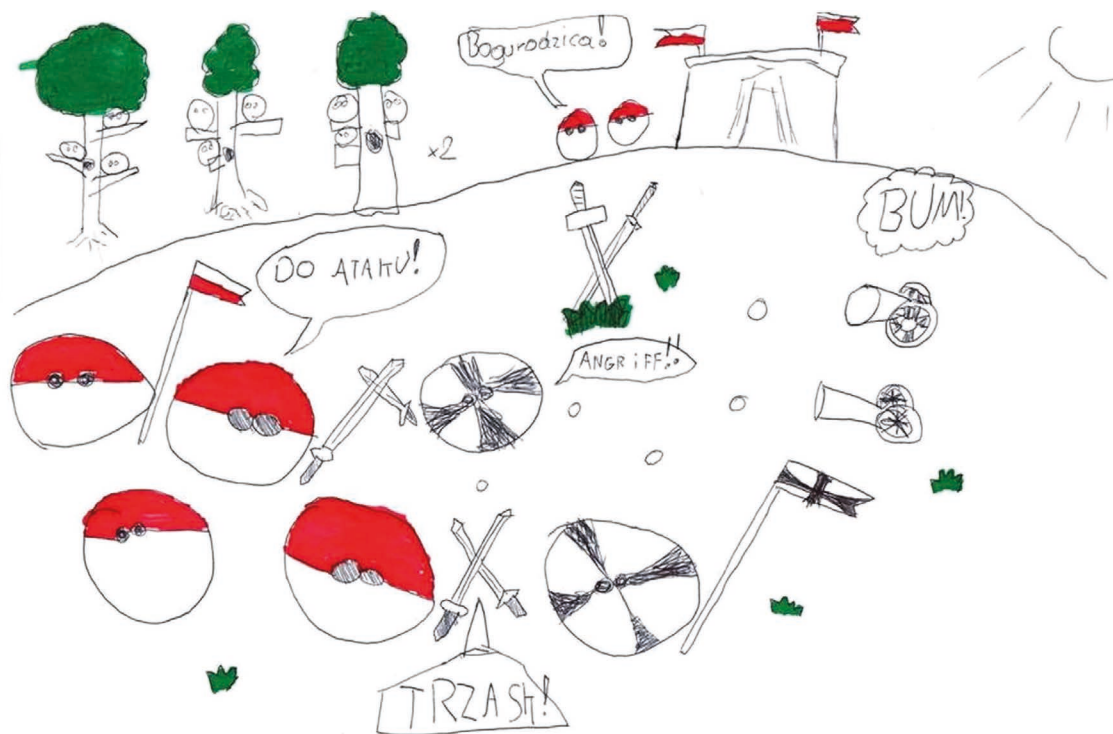
Kronika Jana Długosza

Pierwsze starcie

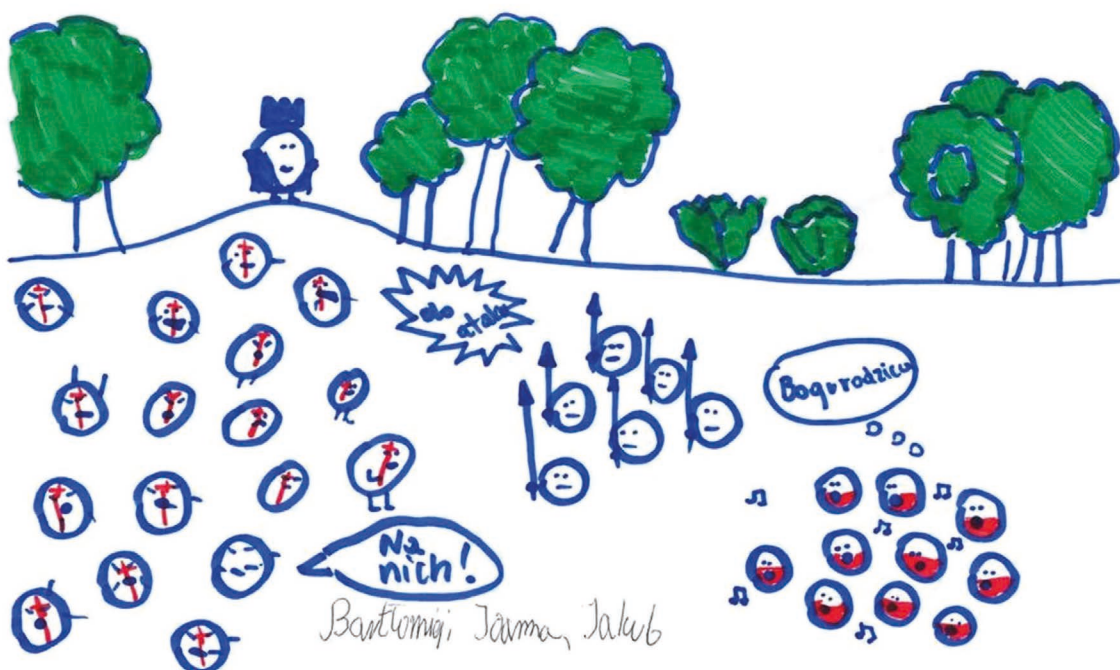
Kiedy zaczęły rozbrzmiewać pobudki, całe wojsko królewskie zaśpiewało donośnym głosem ojczystą pieśń: „Bogurodnicę”, a potem wznosząc kopie rzuciło się do walki. Pierwsze jednak poszło do starcia wojsko litewskie. Na rozkaz księcia Aleksandra nie znoszącego żadnej zwłoki. Już podkanclerzy Królestwa Polskiego Mikołaj, który zamierzał udać się kapłanami i pisarzami do obozu królewskiego, wśród potoku łez zniknął z oczu króla, kiedy jeden z pisarzy podszeptał mu, żeby się chwilę zatrzymał i czekał na starcie się w walce tak potężnych wojsk, bo to rzadkie, zaiste, widowisko, którego nigdy później nie miano oglądać. Ten ulegając jego słowom zwraca oczy i twarz na walczące szeregi. A właśnie w tym momencie jedne i drugie oddziały starły się w środku doliny, która rozdzielała wojska, i obydwie strony wzniosły okrzyk, jaki zwykle wznoszą żołnierze przed walką. Krzyżacy na próżno usiłowali podwójnym wystrzałem z bombard porazić i zmieszać oddziały polskie, mimo że wojsko pruskie z głośniejszym krzykiem, silniejszym pędem i z większego wznieśnienia zbiegło do walki. W miejscu starcia było 6 wysokich dębów, na które powłaziło i obsiadło ich gałęzie wielu ludzi – nie wiadomo, czy z królewskiego, czy krzyżackiego wojska – by oglądać z góry pierwsze starcie oddziałów i los jednego i drugiego wojska. Przy natarciu bowiem na siebie oddziałów łamiące się włócznie i uderzające nawzajem o siebie zbroje wydawały tak wielki łoskot i huk, tak donośny był szcęk mieczy, jakby się zwała jakaś ogromna skała, tak że słyszeli go nawet ci, którzy byli oddaleni o kilka mil.

Kto lub co?	Co robi?

Przykładowe rysunki, stworzone przez uczniów, podczas zajęć opisanych w „Wiadomościach Historycznych” 6/2018:

Bez komentarza!

O Mikołaju Koperniku i krakowskich żakach

Pomysł ogólny: Odtworzenie itinerarium Mikołaja Kopernika na mapie Europy. Refleksja nad aspektami jego biografii, upamiętnionymi na międzynarodowych znaczkach pocztowych.

Nauczyciel pokazuje (drukuję, wyświetla) planszę ze znaczkami pocztowymi z podobizną Mikołaja Kopernika, pochodzącymi z różnych krajów świata. Zachęca uczniów do zadawania pytań lub formułowania spostrzeżeń, które nasuwają się w trakcie obserwacji. Na przykład: Jakie to kraje? Można je znajdować i zaznaczać na mapie świata (współczesnego). Dlaczego Kopernik występuje na znaczkach pocztowych z tak wielu krajów świata? Dlaczego większość z nich została wydana w roku 1973? Dlaczego najczęściej występuje jako Nicolaus Copernicus? Jakie atrybuty mu towarzyszą? Z jaką dziedziną nauki są związane? O czym świadczy to, że podobizny Kopernika różnią się między sobą, a jednak zachowują pewne podobieństwo? (Nie są fotografiami, ale wzorowane są zapewne na jednym źródle). Nie na wszystkie trzeba od razu odpowiedzieć, ale warto do nich nawiązywać w toku lekcji.

Napis na polskim znaczku pocztowym z 1973 r. głosi, że Kopernik „wstrzymał Słońce, ruszył Ziemię” – to znaczy, podał w wątpliwość powszechne dotąd przekonanie, że Ziemia znajduje się w centrum wszechświata, a Słońce, inne gwiazdy, Księżyc i wszystkie planety krążą dookoła Ziemi. Kopernik na podstawie długoletnich obserwacji i obliczeń doszedł do wniosku, że to Ziemia i inne planety krążą dookoła Słońca. Przedstawił swoją teorię w dziele „De revolutionibus orbium coelestium” czyli po polsku „O obrotach sfer niebieskich”. Książkę tę napisał po łacinie, bo był to wtedy język, którym posługiwali się uczeni, lekarze, księża, ale także uczniowie, studenci i wierni w kościele. Poglądy Kopernika zostały ogólnie zaakceptowane dopiero po kilkuset latach.

Oprócz astronomii Kopernik zajmował się wieloma innymi dziedzinami wiedzy. Podobnie jak inne wybitne osobistości z jego epoki (zwanej odrodzeniem lub renesansem) był wszechstronnie wykształcony. Wiedzę i doświadczenie zdobywał podczas studiów w Polsce i za granicą.

Teoria geo- i heliocentryczna wyjaśniana jest na lekcjach przyrody i na historii wystarczy o niej tylko wspomnieć. Mikołaja Kopernika można natomiast pokazać jako człowieka renesansu, a lekcję wykorzystać do wprowadzenia mapy jako narzędzia, ułatwiającego uporządkowanie i ustrukturyzowanie wiadomości. Najpierw uczniowie będą nanosić na nią dane, a potem wyciągną wnioski.

Na podstawie skrótu kalendarium życia Mikołaja Kopernika ze strony internetowej Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku (<http://frombork.art.pl/pl/kalendarium-kopernika>) zaznaczcie na mapie miejsca przebywania Kopernika, łącząc je liniami, określającymi w przybliżeniu szlaki jego podróży.

Kalendarium życia Mikołaja Kopernika

19 lutego 1473 r. w Toruniu urodził się Mikołaj Kopernik

1491 Mikołaj Kopernik kończy naukę w szkole przy kościele Św. Jana w Toruniu.

1491-1495 studiuje na Uniwersytecie Krakowskim

1496 rozpoczyna studia prawnicze w Bolonii

1500 odbywa praktykę prawniczą w kancelarii papieskiej w Rzymie. Wygłasza publiczny wykład z zakresu matematyki

1501 kończy czwarty rok studiów. Musi stawić się we Fromborku, aby uzyskać zgodę przełożonych kościelnych na przedłużenie nauki o dalsze dwa lata. Po jej uzyskaniu rozpoczyna studia medyczne w Padwie i kontynuuje prawnicze

1503 uzyskuje dyplom doktora prawa kanonicznego w Ferrarze. Kończy drugi i zarazem ostatni rok studiów medycznych w Padwie, uzyskując prawo wykonywania praktyk lekarskich

1504-1507 mieszka na dworze wuja, biskupa warmińskiego, w Lidzbarku. Uczestniczy wraz z wujem w zjazdach stanów (sejmach) Prus Królewskich w Malborku, Elblągu i Toruniu

1507 zostaje osobistym lekarzem biskupa warmińskiego

1509-1510 opuszcza dwór biskupa warmińskiego w Lidzbarku i przenosi się do Fromborka

1514-1516 nabywa dom w miejscu dogodnym do obserwacji astronomicznych; na jego zapleczu buduje płytę obserwacyjną, sporządza instrumenty astronomiczne

1516-1519 pełni urząd administratora dóbr z siedzibą w Olsztynie

1517 dokonuje 29 wyjazdów, podczas których zakłada nowe wsie na pustych terenach

1519 sporządza mapę zachodniej części Zalewu Wiślanego

1520 bierze udział w poselstwie do wielkiego mistrza krzyżackiego w sprawie zwrotu zagarniętego przez Krzyżaków Braniewa. Organizuje obronę Olsztyna przed Krzyżakami

1521 Przenosi się do Fromborka i otrzymuje urząd wizytatora

1522 Na zjeździe stanów Prus Królewskich w Grudziądzu wygłasza traktat o monetach

1541 oddaje do druku rękopis „O obrotach sfer niebieskich”

1542 w Wittenberdze wychodzi drukiem książka Mikołaja Kopernika o bokach i kątach trójkątów: „De lateribus et angelis triangulorum...”

1543 w Norymberdze wychodzi drukiem „De Revolutionibus...” („O obrotach...”)

21 maja 1543 r. Mikołaj Kopernik umiera we Fromborku

Mapa pochodzi z *Atlasu historycznego do gimnazjum* pod red. M. Kurzbauer-Zaniewskiej i in., Warszawa: PPWK, 1999, s. 13 z odręcznie naniesionymi nazwami miast na terenie Warmii. Wciąż jednak nie wszystkie dane z kalendarium są na mapie. Warto pokazać uczniom, że mapa jest tylko pewnym przybliżeniem rzeczywistości minionej, a jej autor wybiera te treści, które uważa za ważne lub możliwe do przedstawienia, co nie zawsze odpowiada potrzebom odbiorców. W razie potrzeby można użyć bardziej szczegółowej mapy do pokazania Warmii lub Włoch.

Kalendarium można najpierw pociąć i polecić, by uczniowie je uporządkowali – co będzie bardziej czasochłonne. Alternatywnie: uczniowie mogą nanosić miejsca na mapę ścienną/z rzutnika w klasie na podstawie karteczek z kalendarium, rozdanych osobom lub parom.

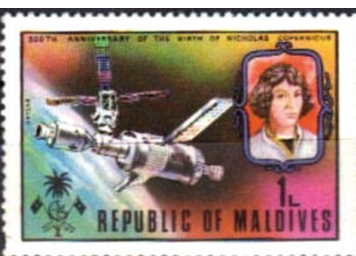
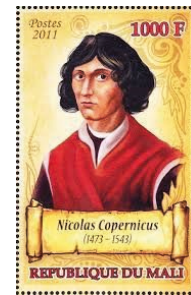
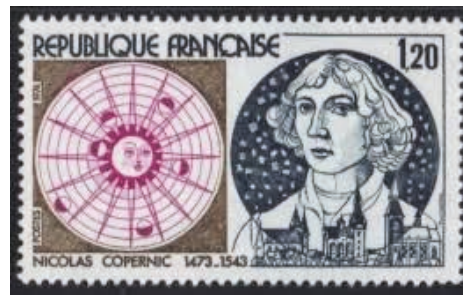
***Opcja:** Równocześnie [albo przy drugim czytaniu] na marginesach kalendarium uczniowie mogą określić, jakimi dziedzinami wiedzy lub praktyki zajmował się Kopernik w poszczególnych okresach swojego życia. Mogą wpisywać słowa, litery, stawiać kropki w ustalonych kolorach lub w inny sposób zaznaczać te informacje.

Dziedziny działalności Kopernika to:

PRAWO	ASTRONOMIA	EKONOMIA
MATEMATYKA	DYPLOMACJA	ZARZĄDZANIE
MEDYCYNĄ	WOJSKOWOŚĆ	KARTOGRAFIA

Pytania do podsumowania:

- 1) W jakiej części Europy Mikołaj Kopernik spędził młodość, a w jakiej – dojrzały okres swojego życia?
- 2) W jakim okresie życia odbywał najdłuższe podróże?
- 3) Po co tak daleko podróżował?
- 4*) Wymień osiągnięcia Mikołaja Kopernika w dziedzinie A: astronomii, B: ekonomii. C: kartografii, D: wojskowości, E: zarządzania.
- 5*) Gdzie należałoby szukać odpowiedzi na pytania, wywołane przez znaczki pocztowe, na które dotąd nie udało się odpowiedzieć (jeśli takie pytania wciąż są)?

O walce z potopem szwedzkim – przeorze Augustynie Kordeckim i hetmanie Stefanie Czarnieckim

7

Pomysł ogólny: Dyskusja o kryteriach doniosłości historycznej

Przeczytaj z podręcznika rozdział poświęcony potopowi szwedzkiemu. Następnie przeczytaj poniższy wywiad z Prof. Januszem Tazbirem, historykiem, specjalistą zajmującym się historią Polski w XVII wieku. Pochodzi on z gazety „Rzeczpospolita” z 20 marca 2014 roku.

Co już wiedziałeś? Podkreśl na zielono.

Co Cię zdziwiło? Podkreśl na czerwono.

Echo wydarzenia, jakim była obrona klasztoru jasnogórskiego, znajdujemy w języku dziennikarzy sportowych. Używają oni określenia obrona Częstochowy na działania chaotyczne i rozpaczliwe. Jak ten zwrot ma się do sytuacji z listopada i grudnia 1655 roku pod murami klasztoru?

Janusz Tazbir: Określenie to zupełnie nie odpowiada tamtym wydarzeniom. Jasnogórska twierdza była dobrze zaopatrzona, posiadała artylerię na dobrym poziomie, lepszą nawet niż szwedzka. Obrońcy mieli czas przygotować się przed nadciągnięciem wojsk szwedzkich. Sama zaś obrona nie była chaotyczna ani rozpaczliwa. Działania oblegających Szwedów były zresztą dość niemrawe. Zakonnicy umiejętnie bronili klasztoru.

Dlaczego przeor Augustyn Kordecki nie spełnił żądania Szwedów i nie wpuścił ich w mury klasztoru?

JT: [...] w miarę posuwania się wojsk [szwedzkich] zaczęła się pospolita grabież. Wywożono m.in. księgozbiory. Kordecki miał uzasadnione powody do obaw, że wpuszczając załogę szwedzką, narazi skarby jasnogórskie na zatrącenie. Obraz Matki Boskiej przezornie został wywieziony.

Czy Szwedom chodziło tylko o łupy?

JT: Jasna Góra była umocnionym punktem, którego nie opanowali. Jednym z niewielu na mapie Rzeczypospolitej, takim jak Gdańsk i Zamość. Ale w gruncie rzeczy Szwedzi nie przywiązywali dużego znaczenia do opanowania Jasnej Góry.

Czy obrona Jasnej Góry była epizodem wojny polsko-szwedzkiej, czy też jej punktem zwrotnym?

JT: Ustalenia Olgierda Górki i Adama Kerstena wskazują, że nie był to moment przełomowy. Zwracali oni uwagę, że wzmianki o obronie Jasnej Góry w ówczesnych dziurkach i pamiętnikach są tylko marginalne.

Sienkiewicz, pisząc „Potop”, wiedział, że obrona klasztoru nie była momentem przełomowym?

JT: Zapewne wiedział, lecz nie miało to dla niego większego znaczenia. A Jasna Góra potrzebna mu była ze względu na wymowę ideową powieści.

Czy historyk może zagrozić legendzie, choćby nie posiadała żadnych podstaw źródłowych?

JT: A broń Boże! Legenda jest zwykle barwniejsza i łatwiejsza w odbiorze. Ludzie lubią, żeby jakieś wydarzenie było punktem zwrotnym, jakiś człowiek siłą sprawczą i decydującą. To dotyczy także obrony Jasnej Góry.

**O co chciał(a)byś zapytać Profesora Tazbira?
Gdzie sam(a) poszukał(a)byś takich informacji?**

W razie potrzeby przeczytaj tekst jeszcze raz, zwracając teraz uwagę na takie kwestie:

Co tekst mówi o przyczynach oblężenia i obrony Jasnej Góry?

Dlaczego Szwedzi chcieli zdobyć Częstochowę?

Dlaczego zakonnicy chcieli jej bronić?

Co tekst mówi o przebiegu oblężenia?

Jak przebiegało oblężenie:

Ze strony wojsk szwedzkich?

Ze strony polskich obrońców?

Jaki bohater oblężenia wymieniany jest z imienia i nazwiska?

Co tekst mówi o skutkach oblężenia?

Jakie były skutki oblężenia Jasnej Góry:

Dla Szwedów?

Dla Polaków?

Czytając wywiad (jeśli trzeba) po raz trzeci, wybierz i podkreśl te stwierdzenia dotyczące pracy historyków, które są zgodne z wypowiedzią Janusza Tazbira.

Ustalenia historyków bywają mało atrakcyjne dla czytelników.

Wagę wydarzenia można poznać po tym, że jest opisywane przez wiele osób.

Nie od razu wiadomo, czy coś jest albo było ważnym wydarzeniem.

Wydarzenia historyczne czasem są pamiętane inaczej niż naprawdę się działy.

Znaczenie wydarzeń albo postaci może być różne dla różnych czytelników.

Historycy nie zawsze są zgodni w ocenie wydarzeń i ich doniosłości.

* * *

Na jakiej podstawie można ocenić, czy obrona Jasnej Góry jest ważnym wydarzeniem w historii Polski?

Materiał do burzy mózgów (uczniowie zgłaszają swoje propozycje kryteriów oceny, które następnie można przedyskutować na forum klasy). Oto kilka sugestii, które jednak nie są „oficjalnym” rozwiązaniem problemu i nie powinny tłumić samodzielnego myślenia uczniów.

1. Czy Częstochowa była ważną polską twierdzą?
Jeśli tak, to skąd o tym wiemy?
Jeśli nie, to dlaczego Szwedzi chcieli ją zdobyć?
2. Czy w oblężeniu i obronie wzięło udział wielu żołnierzy?
3. Czy walka była bardzo zacięta? Co o tym świadczy?
Czy niewielka liczba ofiar świadczy o słabej walce, czy o dobrym przygotowaniu obu stron?
4. Czy w walce wzięli udział wybitni dowódcy o wysokiej randze?
5. Czy o bitwie było głośno w ówczesnej Polsce i Europie?
A co jeśli informacje o tym zaginęły?
6. Czy walka została uwieczniona w malarstwie?
Kiedy powstały obrazy, kto je malował i po co?
7. Czy walka została uwieczniona w literaturze?
Kiedy powstały utwory, kto je pisał i po co?
8. Czy walka została uwieczniona w muzyce?
Kiedy powstały utwory, kto je tworzył i po co?
9. Czy rezultat walki był inny niż wcześniejszych starć między jednymi i drugimi wojskami? Czy odparcie oblężenia Szwedów dało nadzieję Polakom?
10. Czy po nieudanym oblężeniu Jasnej Góry Szwedzi przestali odnosić łatwe zwycięstwa? A czy Polacy zaczęli odnosić zwycięstwa?

Rekapitulacja: Rozstrzygnij, czy obrona Jasnej Góry była ważnym wydarzeniem w dziejach Polski. Uzasadnij swoją decyzję.

O Janie Sobieskim pod Wiedniem

Ogólny pomysł: „Ożywienie” i odczytanie mapy historycznej. Połączenie mapy historycznej i geograficznej. Ukazanie ciągłości i zmiany w przestrzeni historyczno-geograficznej.

W połowie lipca 1683 roku główne siły tureckie znalazły się pod Wiedniem i rozpoczęły oblężenie miasta. Wiedeń miał silne fortyfikacje i odpowiednią ilość dział, ale armia turecka była wyspecjalizowana w zdobywaniu fortec. Turcy budowali tunele, w których umieszczali miny, i wysadzali poszczególne elementy fortyfikacji. Zamieniali w kupę gruzów kolejne linie obronne i posuwali się w kierunku miasta. Zdobywanie Wiednia było tylko kwestią czasu.

Zgodnie z wcześniejszą umową król Polski Jan III Sobieski wysłał swoje siły na odsiecz Wiednia. W krótkim czasie wystawił armię liczącą około 21 tysięcy żołnierzy. Wojska Rzeczypospolitej stanowiły jedną trzecią wojsk sprzymierzonych, które tworzyły ponadto wojska austriackie cesarza Leopolda I oraz wojska wystawione przez Rzeszę Niemiecką.

Do połączenia wojsk sprzymierzonych doszło na Morawach i 6 września przekroczyły one rzekę Dunaj pod Tulln, 40 kilometrów od Wiednia. Wodzem naczelnym został Jan III. Wojskami cesarskimi dowodził książę Karol Lotaryński, na czele oddziałów Rzeszy Niemieckiej stał feldmarszałek Georg Waldeck, a oddziałów polskich – hetman Wielki Stanisław Jabłonowski i hetman polny Mikołaj Sieniawski.

Bitwa rozpoczęła się od bardzo uciążliwego marszu przez Las Wiedeński, gdzie głównym wrogiem nie byli Turcy, lecz przyroda, gdyż ten gęsto zalesiony teren poprzecinany był strumieniami i stromymi jarami.

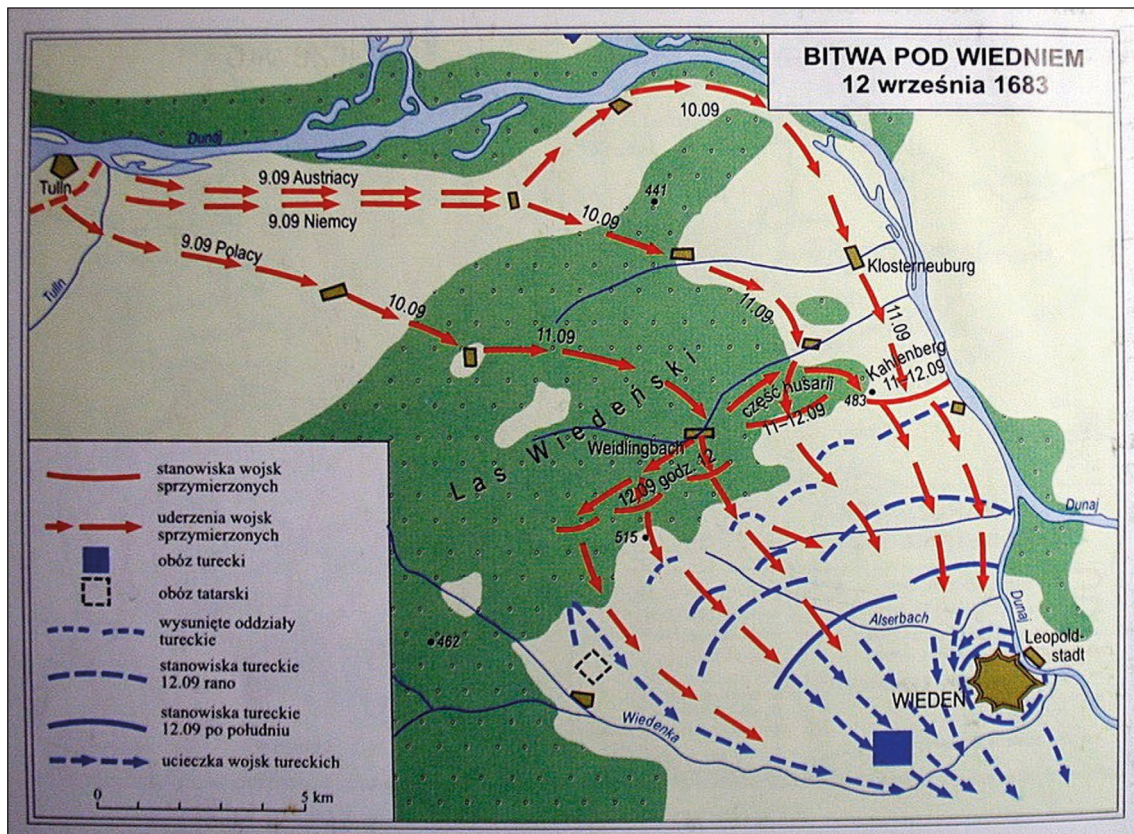
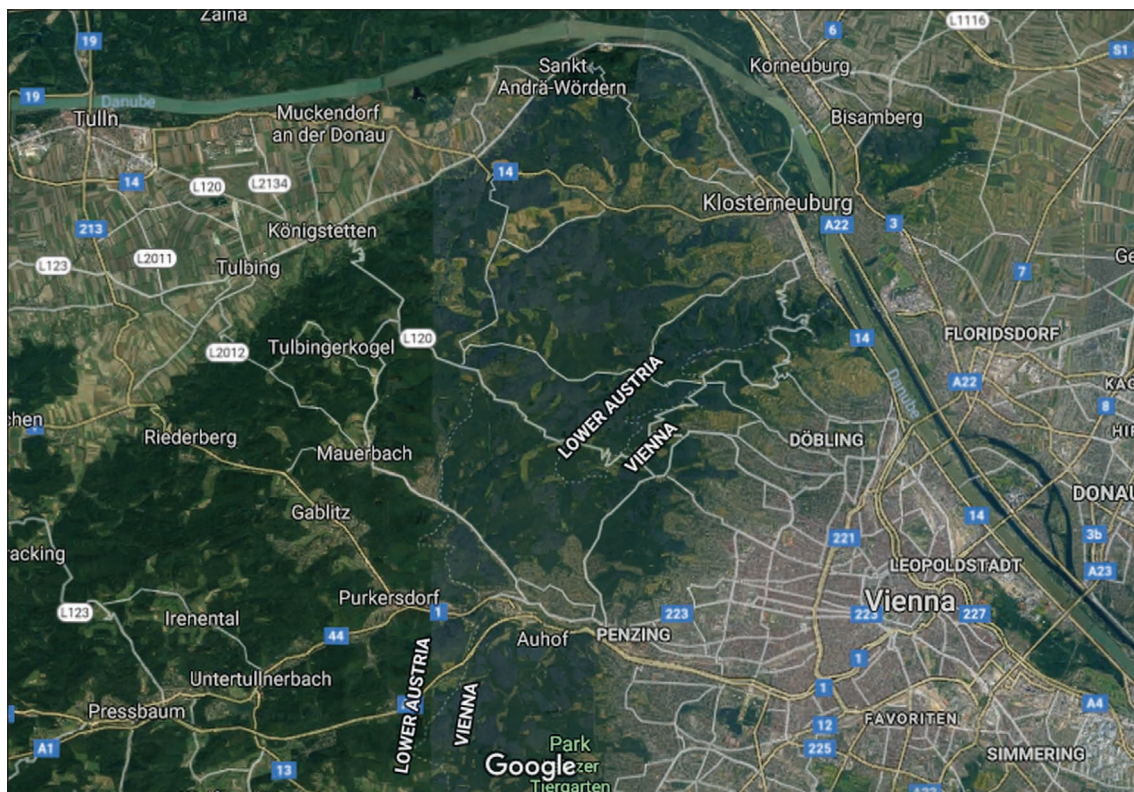
12 września wojska sprzymierzonych stanęły na pozycjach wyjściowych. Karol Lotaryński wraz z wojskami cesarskimi miał atakować wzdłuż Dunaju na lewym skrzydle, natomiast na prawym – Jan III Sobieski z armią polską.

W pierwszej fazie bitwy weszły do walki głównie siły lewego skrzydła, które spychały Turków w kierunku Wiednia. Dowódca turecki, obawiający się, że Karol Lotaryński może się przebić do miasta, w tamtym kierunku przerzucał swoje oddziały. W ten sposób osłabiał własne lewe skrzydło, przed którym pojawiła się w południe armia polska. Wspaniała szarża polskiej husarii, rozpoczęta o godzinie 17:00, złamała szyki tureckie. Jeźdźcy wdarli się do obozu tureckiego. Wielki wezyr Kara Mustafa rzucił się do ucieczki, a w ręce Polaków trafiły liczne łupy. Wiedeń został uwolniony.

13 września 1683 roku Jan III Sobieski wjechał do Wiednia, gdzie był entuzjastycznie witany przez ludność miasta.

(Na podstawie: Mariusz Markiewicz, Historia Polski 1492-1795, Kraków 2007)

Poniższe mapy przedstawiają teren, o którym pisze Mariusz Markiewicz: <https://www.google.pl/maps/@48.2761661,16.2287298,27045m/data=!3m1!1e3>

1. Wskaż elementy krajobrazu, które nie uległy większym zmianom od czasów bitwy, stoczonej przez wojska króla Sobieskiego; a także te, które się zmieniły. Przykładem tych pierwszych jest bieg rzeki Wiedenki na południe od Wiednia, zaś tych drugich – autostrada numer 1, która prowadzi wzdłuż Wiedenki.
2. Na podstawie opisu bitwy umieść postaci dowódców wojskowych w miejscach, w których operowali w 1683 roku (możesz np. poprowadzić linie w różnych kolorach albo wyciąć postaci i wkleić na mapie). Strzałkami zaznacz na mapie trasy, którymi mogli się przemieszczać. Plan bitwy pod Wiedniem wykorzystaj jako narzędzie do sprawdzenia albo jako pomoc przy wykonywaniu tego zadania.
3. Na portretach wskaż te atrybuty (charakterystyczne przedmioty, sposoby ukazania postaci), które świadczą o tym, że przedstawiają one dowódców wojskowych.

Jan III Sobieski

Georg Waldeck

Karol Lotaryński

Mikołaj Sieniawski

Stanisław Jabłonowski

Kara Mustafa

O Tadeuszu Kościuszcze i kosynierach spod Raławic

9

Pomysł ogólny: połączenie narracji słownej i obrazkowej. Czytanie i tworzenie komiksu.

Z bogatego życiorysu Tadeusza Kościuszki wybierzmy dwa epizody.

1. O pierwszym opowiada komiks „Pół-Jankes czyli Tadeusz Kościuszko w Ameryce” autorstwa Szczepana Atroszki. Przyjrzyj się mu i odpowiedz na pytania:

- Gdzie rozgrywa się akcja? Podaj kontynent, miejscowość, rzekę.
- Kiedy miały się przedstawiane wydarzenia?
- Dlaczego Waszyngton mówi „Pułkownik Kotisku”?
- Jakie trzy obiekty zaprojektował i zbudował Kościuszko?
- Z jakimi trudnościami się mierzył?
- Jaki był stosunek Kościuszki do podległych mu żołnierzy?

Sprawdź, co dzisiaj znajduje się w miejscu przedstawionym w komiksie. W jaki sposób jest tam upamiętniony Tadeusz Kościuszko?

2. Drugi epizod znalazł odzwierciedlenie na Panoramie Raławickiej.

Panorama to wielki obraz, wieszany w specjalnej okrągłej sali. Zwiedzający stoją w środku i oglądając mogą mieć wrażenie, że znajdują się w centrum przedstawianych zdarzeń – najczęściej dawnych bitew. Panorama Raławicka ma 114 metrów długości i 15 metrów wysokości (to tyle, co pięciopiętrowy budynek). Została namalowana w 1894 r. i była eksponowana we Lwowie. Dziś mieści się w specjalnie zbudowanej rotundzie we Wrocławiu. Przedstawia bitwę między wojskami polskimi i rosyjskimi pod Raławicami. Rozegrała się ona w 1794 roku w czasie powstania kościuszkowskiego – buntu Polaków przeciw polityce Rosji, która dążyła do zniszczenia państwa polskiego. Polacy bitwę wygrali, ale wkrótce Rosjanie sprowadzili większe siły i powstanie zakończyło się klęską i trzecim rozbiorem Polski, w wyniku czego Polska na ponad sto lat przestała istnieć jako państwo.

Oto opis bitwy pod Raławicami, zaczerpnięty z biografii Tadeusza Kościuszki autorstwa Alexa Storożyńskiego, *Kościuszko — książę chłopów*. Dopasuj pogrubione fragmenty opisu (A do E) do poszczególnych scen z Panoramy (1 do 5). Uwaga! Do jednej ze scen nie ma opisu, a dwa fragmenty pasują do jednej sceny.

Rankiem 24 kwietnia Polacy mijali położoną pod Krakowem wieś Raławice. Kiedy czołowe oddziały starły się z nadchodzącą rosyjską armią, która zablokowała im dalszy marsz, Naczelnik Kościuszko rozmieścił wojsko na sąsiednim wzgórzu [...] i na czele chłopskich oddziałów zajął pozycję pośrodku. Rosyjski generał Aleksander Tormasow z mniej więcej trzema tysiącami ludzi czekał na przybycie jeszcze około dwóch i pół tysiąca żołnierzy. Ale o trzeciej po południu stracił cierpliwość. [...] Jednostka Tormasowa pomaszerowała prosto na główne pozycje Polaków, a wtedy artyleria Kościuszki otworzyła ogień. [...]

- A. Rosjanie wtoczyli armaty na wzniesienie i zamierzali rozpocząć ostrzał polskiej armii, gdy **Kościuszko pogalopował w stronę chłopskiej brygady**, krzycząc: „Zabrać mi, chłopcy, te armaty! Bóg i Ojczyzna! Naprzód wiara!”
- B. Wymachując w powietrzu pikami i kosami, **trzystu chłopów z wrzaskiem ruszyło na przeciwnika**. Gnając przed nimi na koniu, Kościuszko machał do nich i wykrzykiwał ich imiona: „Szymku, Maćku, Bartku – a dalej!”
- C. Rosjanie oddali jedną albo dwie salwy, zabijając część atakujących, tymczasem **wieśniak Wojciech Bartosz dobiegł do dział, które miało właśnie wystrzelić, zdjął kapelusz i zgasił nim tłący się lont**. Kosynierzy uderzyli tak szybko, że zdumieni Rosjanie nie zdołali załadować dział ponownie; **chłopi, wyrwawszy lonty, zaczęli sieć kosami, toporami i pikami i wyróżnili carskich żołnierzy w dzikiej walce wręcz**. [...]
- D. Kościuszko pognął na lewą flankę, gdzie **piechota ostrzeliwała rosyjską brygadę wspinającą się po wzgórzu**. Naczelnik znów stanął na czele i rozkazał żołnierzom rozpocząć atak na bagnety. Po zaciętej walce szeregi przeciwnika załamały się [...] Generał Denisow zarządził odwrót.
- E. Zgodnie z wojskową tradycją epoki, polscy dowódcy włożyli mundury jednostki najskuteczniejszej tego dnia. Wzbudzając zachwyt chłopów, **Kościuszko zdjął swój generalski mundur i wciągnął prostą chłopską sukmanę z owczej wełny**.

Które cechy Tadeusza Kościuszki, uwidocznione w komiksie, znajdują swoje odzwierciedlenie również w opisie bitwy pod Racławicami?

1.

2.

3.

4.

5.

Zadanie dodatkowe: Mówi się, że panoramy były ponad sto lat temu namiastką grafiki 3D. Przerób fragmenty Panoramy Racławickiej na sceny komiksu. W tym celu dorysuj dymki do wybranych postaci i napisz w nich, co mogły mówić lub myśleć przedstawione postaci.

Zadania do pracy domowej (lub na lekcji z dostępem do Internetu):

1. Oto miejsca i obiekty noszące imię Tadeusza Kościuszki.

Oznacz je cyfrą „1” lub „2” w zależności od tego, który etap życia Kościuszki miał, Twoim zdaniem, decydującą rolę w nadaniu imienia polskiego bohatera tym obiektom (1 – przedstawiony w komiksie, 2 – przedstawiony w Panoramie).

Poszukaj w bibliotece lub w Internecie bliższych informacji o wybranym miejscu lub obiekcie.

- ▶ Mount Kosciuszko czyli góra Kościuszki to najwyższa góra na kontynencie australijskim.
- ▶ W USA znajduje się kilka miejscowości o nazwie Kościuszko.
- ▶ Wyspa Kościuszki położona jest u wybrzeży Alaski.
- ▶ Kopiec Kościuszki stoi zaś w Krakowie.
- ▶ Most Kościuszki znajduje się w Albany w stanie Nowy Jork.
- ▶ Fundacja Kościuszkowska w Nowym Jorku wspiera polskich i amerykańskich uczonych i artystów.
- ▶ Eskadra Kościuszkowska walczyła w I wojnie światowej.

2. Sprawdź, czy w Twojej lub pobliskiej miejscowości znajduje się ulica lub plac Kościuszki.
3. Znajdź jeszcze jeden obiekt noszący imię Kościuszki.

O Janie Henryku Dąbrowskim i Józefie Wybickim oraz polskim hymnie

10

Pomysł ogólny: Analiza tekstów i melodii hymnów różnych krajów.

Zapewne znacie już słowa hymnu Polski, Mazurka Dąbrowskiego, i wiecie, że powstał pod koniec XVIII wieku we Włoszech, gdy Polacy podjęli jedną z pierwszych prób walki o utraconą niepodległość swojej ojczyzny. Autorem słów hymnu jest Józef Wybicki, który uczestniczył w tych walkach.

Porównaj słowa i muzykę polskiego hymnu do słów i hymnów wybranych innych państw. Zwróć uwagę na podobieństwa i różnice. Wypisz państwa, które odwołują się w swoich hymnach do:

- ▶ wydarzeń historycznych (z przeszłości)
- ▶ walki zbrojnej
- ▶ wrogów
- ▶ władców
- ▶ innych symboli narodowych (flagi, godła)
- ▶ piękna swojego kraju
- ▶ siły swojego kraju

Polska: **Mazurek Dąbrowskiego**

Jeszcze Polska nie zginęła,
Kiedy my żyjemy.
Co nam obca przemoc wzięła,
Szablą odbierzemy.

Marsz, marsz, Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski.
Za twoim przewodem
Złączym się z narodem.

Przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę,
Będziem Polakami.
Dał nam przykład Bonaparte,
Jak zwyciężać mamy.

Marsz, marsz, Dąbrowski...

Jak Czarniecki do Poznania
Po szwedzkim zaborze,
Dla ojczyzny ratowania
Wrócim się przez morze.

Marsz, marsz, Dąbrowski...

Już tam ojciec do swej Basi
Mówi zapłakany –
Słuchaj jeno, pono nasi
Biją w tarabany.

Marsz, marsz, Dąbrowski...

[https://pl.wikipedia.org/wiki/
Plik:Mazurek_Dabrowskiego.ogg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Mazurek_Dabrowskiego.ogg)

Francja: **Marsylianka**

I naprzód marsz, Ojczyzny dzieci,
Bo nadszedł chwały naszej dzień.
To tyran przeciw nam zawiesił
Zbroczony krwawo sztandar ten.
Zbroczony krwawo sztandar ten.
Słyszycie z bitew pól niesiony.
Żołnierzy przeokrutnych ryk?
Już idą, wam zaciągnąć stryk,
By zarżnąć wasze syny, żony

Do broni, bracia dziś!
Zewrzyjcie szyki wraz!
I marsz, i marsz!
By ziemię krwią
napoić, przyszedł czas!

[https://pl.wikipedia.org/wiki/
Plik:La_Marseillaise.ogg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:La_Marseillaise.ogg)

Węgry

Boże, zbaw Węgrów
I obdarz ich swymi łaskami!
Wspomóż swą pomocą słuszną sprawę
Przeciw której walczą Twoi wrogowie.
Los, który tak długo Węgrami pomiałał,
Przynieś im szczęśliwy;
Uciszyć ich smutki, które przygniatają
I odpuść przeszłe i przyszłe grzechy.

[https://pl.wikipedia.org/wiki/
Plik:Hu-magyarhimnusz.ogg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Hu-magyarhimnusz.ogg)

Włochy: Bracia Włosi

Bracia Włosi
Italia się budzi
Hełmem Scypiona
zdobi swą głowę.
Gdzie jest zwycięstwo?
Niech schyli swą głowę
Gdyż niewolnicą Rzymu
Uczył ją Bóg.

Zewrzyjmy szeregi
gotowi na śmierć
gotowi na śmierć
Italia wezwała!

Od wieków byliśmy
Deptani, poniżeni
Gdyż nie jesteśmy nacją
Gdyż jesteśmy podzieleni
Zbierzmy się pod jedną
Flagą i nadzieją
Że będziemy razem
Gdyż wybiła już godzina

Zewrzyjmy szeregi...

[https://pl.wikipedia.org/wiki/
Plik:Inno_di_Mameli_instrumental.ogg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Inno_di_Mameli_instrumental.ogg)

Czechy: Gdzie mój dom

Gdzie jest mój dom,
gdzie jest mój dom?
Woda huczy wśród łąk,
bory szumią pośród skał,
w sadzie pyszni się wiosenny kwiat,
widać że to ziemski raj!
Oto jest ta piękna ziemia,
ziemia czeska – mój dom,
ziemia czeska – mój dom!

[https://pl.wikipedia.org/wiki/
Plik:Czech_anthem.ogg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Czech_anthem.ogg)

Niekiedy hymn nie ma ustalonych słów,
lecz tylko melodię. Tak jest na przykład
w przypadku Hiszpanii ([https://pl.wiki-
pedia.org/wiki/Plik:Marcha_Real-Royal-
March_by_US_Navy_Band.ogg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Marcha_Real-Royal_March_by_US_Navy_Band.ogg)) oraz Unii
Europejskiej ([https://pl.wikipedia.org/
wiki/Plik:Anthem_of_Europe_\(US_Navy_
instrumental_short_version\).ogg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Anthem_of_Europe_(US_Navy_instrumental_short_version).ogg))

Wielka Brytania

Boże, chroń naszą miłościwą królową!
Niech długo żyje nasza dostojna królowa!
Boże, chroń królową!
Obdarz ją zwycięstwem,
szczęściem i chwałą,
długim panowaniem,
Boże, chroń królową.

O Panie, Boże nasz,
Ukarz Twych wrogów
I spraw, by upadli.
Pomieszaj im szyki,
Obnaż ich podle sztuczki;
W Tobie pokładamy nadzieje.
Boże, zbaw nas.

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:United_States_Navy_
Band_-_God_Save_the_Queen.ogg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:United_States_Navy_Band_-_God_Save_the_Queen.ogg)

**Islandia: Hymn pochwalny
(O Boże ziemi naszej)**

Islandii Boże, ziemi naszej Boże,
Sławimy imię Twoje pełne chwały
Jak aniołowie, co gwiazdy i zorze
Splatają w wieniec na Twą skroń wspaniały.

Dla Ciebie jeden dzień jak lat tysiące,
A tysiąc lat jak dzień jeden znikomy,
Jak płatki kwiatu pokorne i drżące,
Co czcząc Cię, więdną szybko jak żdźbło słomy.

Islandii Tysiąclecie, Islandii Tysiąclecie,
To także tylko dzień, i tylko kwiecie,
Które nim skwitnie, wicher z ziemi zmiecie..

[https://pl.wikipedia.org/wiki/
Plik:Lofsöngur.ogg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Lofsöngur.ogg)

Stany Zjednoczone: Gwiazdzisty sztandar

O, powiedz, czy widzisz, w pierwszym świetle świtu,
Cośmy tak dumnie sławili w ostatnim blasku zmierzchu?
Na czyje to pasy i błyszczące gwiazdy w szaleńczej walce
Ponad szańcami spoglądaliśmy, jak dumnie łopotały?
Oślepiająca czerwień rakiet, bomby rozzdzierające powietrze
Dowodziły przez całą noc, że nasz sztandar ciągle tam trwa.

Refren:

O, powiedz, czy jeszcze gwiazdzisty sztandar powiewa
Ponad krajem wolnych, ojczyzną dzielnych ludzi?

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Star_Spangled_
Banner_instrumental.ogg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Star_Spangled_Banner_instrumental.ogg)

Po wysłuchaniu melodii hymnów ustal, które pieśni mają charakter bojowy, a które podniosły lub liryczny.
Nagrania znajdują się pod linkami.

Zadanie dla chętnych: przedstaw historię powstania wybranego hymnu państwowego.

O Romualdzie Trauguttie i powstańczym państwie

11

Pomysł ogólny: odczytywanie informacji z tablic pamiątkowych, dostępnych w różnych miejscach przestrzeni publicznej; projektowanie własnej tablicy – selekcja informacji, dopasowanie do lokalizacji.

▲ Tablica pamiątkowa ku czci Romualda Traugutta w kościele kapucynów w Krakowie

▲ Tablica w majątku Ostrów, w dzisiejszej Białorusi, w którym przebywał Traugutt przed wybuchem powstania

▲ Tablica w celi w warszawskiej Cytadeli (więzieniu), w której osadzony był Romuald Traugutt

▲ Tablica na ścianie szkoły imienia Romualda Traugutta w Radomiu

Czego dowiadujemy się z tablic ku czci Romualda Traugutta o nim samym i o wydarzeniach, w których uczestniczył? Wypisz co najmniej trzy informacje.

Dlaczego tablice zamieszczono właśnie w tych miejscach, w których się znajdują?

Przeczytajcie życiorys Romualda Traugutta (oparty na haśle z Encyklopedii PWN) i zaproponujcie jeszcze jedno miejsce (lub kilka miejsc, jeśli pracujecie w grupach), gdzie mogłyby się znaleźć tablice pamiątkowe ku jego czci. Zaprojektujcie taką tablicę: jej kształt graficzny i treść, wzorując się na już istniejących.

Romuald Traugutt urodził się 16 stycznia 1826 r. w Szostakowie koło Wysokiego Mazowieckiego. Ukończył gimnazjum w Świsłoczy; w 1845 r. wstąpił do wojska rosyjskiego, brał udział w wojnie przeciw powstaniu na Węgrzech w 1849 r. i wojnie krymskiej (z Anglią i Francją) w latach 1853–56. W 1862 r. na własną prośbę wystąpił ze służby czynnej w stopniu podpułkownika saperów. Był wówczas przeciwny wybuchowi powstania antyrosyjskiego na ziemiach polskich.

Gdy jednak powstanie wybuchło w styczniu 1863 roku, Traugutt od maja dowodził własnym oddziałem w powiecie kobryńskim i pińskim, stoczył kilka pomyślnych potyczek (m.in. 17 maja pod Horkami), w lipcu jednak musiał rozpuścić oddział. Przybył następnie do Warszawy, gdzie został mianowany generałem i komisarzem pełnomocnym Rządu Narodowego na Galicję. 15 sierpnia 1863 r. wyruszył do Paryża, aby ocenić sytuację międzynarodową i szanse na uzyskanie pomocy Francji dla powstania. Po powrocie, w Krakowie, zwołał naradę kilku najwybitniejszych dowódców krajowych, po czym wrócił do Warszawy i 17 października objął władzę dyktatorską (choć nie używał tytułu dyktatora). Jego działania zmierzały do przedłużenia walki zbrojnej przy założeniu, że pomoc francuska jest wątpliwa, a z pewnością nie nadejdzie przed wiosną 1864 r. W tym celu starał się pozyskać chłopów i usprawnić działania partyzanckie. 15 grudnia 1863 r. wprowadził jednolitą organizację wojsk w skali ogólnokrajowej, powołując formalnie 4 korpusy powstańcze; ujednolicił zaopatrzenie oddziałów i dopływ ochotników.

Na polecenie Traugutta w końcu 1863 r. rozpoczęto rozmowy z Włochami, Węgrami i Czechami. 12 listopada 1863 r. Traugutt zadekretował nową organizację miasta Warszawy. Znaczna część jego zarządzeń nie została wprowadzona w życie, mimo to Rząd Narodowy i oddziały partyzanckie zdołały przetrwać zimę z 1863 na 1864 rok. Od wiosny 1864 roku sukcesom wojsk rosyjskich w polu towarzyszyły jednak aresztowania kolejnych współpracowników Traugutta w Warszawie. On sam został aresztowany w nocy z 10 na 11 kwietnia 1864 r. W śledztwie zachował pełną godności postawę, podkreślając, że walczył o niepodległość Polski; nie ujawnił nazwisk towarzyszy. Został stracony 5 sierpnia 1864 r. na stokach Cytadeli warszawskiej.

Sprawdź, czy w Twojej miejscowości jest tablica, ulica, szkoła lub inny obiekt upamiętniający Romualda Traugutta lub innych powstańców.

O laureatce Nagrody Nobla – Marii Skłodowskiej-Curie

12

Pomysł ogólny: czytanie ze zrozumieniem haseł encyklopedycznych, porównywanie informacji z różnych źródeł encyklopedycznych, formułowanie pytań badawczych i szukanie na nie odpowiedzi – jako przygotowanie do tworzenia własnego „referatu”.

Maria Skłodowska-Curie została ogłoszona w 2018 r. najbardziej wpływową kobietą w dziejach ludzkości przez jedno z angielskich czasopism. Jest chyba najbardziej znaną na świecie Polką.

Wyobraź sobie, że masz przygotować referat na temat Marii Skłodowskiej-Curie.

Od czego zaczniesz?

Sugerowałabym encyklopedię. Oto hasło ze starej, pocziwej, drukowanej Encyklopedii powszechnej PWN, wydanie z roku 1996. Zapoznaj się z nim. Odpowiedz na pytanie z chmurki. Rozwiń skróty umieszczone w ramkach. Wyjaśnij, co oznaczają zakreślone słowa. Następnie przepisz tekst swoimi słowami tak, by miał sens, ale był bardziej zrozumiały.

Co to znaczy?

SKŁODOWSKA-CURIE Maria, 1867-1934, **fizyk** i chemik, wielka uczona **pol.** Pracująca we Francji; **prof.** Sorbony, współtwórczyni nauki o **promieniotwórczości**, autorka **pienierskich** prac z **chemii jąd.**; **współodkrywczyni polonu i radu**; przyczyniła się do rozwoju badań nad promieniotwórczością w Polsce, **inicjator** (1932) budowy **Inst. Radowego** w Warszawie; dwukrotna **nagroda Nobla**.

O jakiej sferze życia uczonej traktuje to hasło z encyklopedii? Jakie sfery pomija?

Zapewne rozważaliście też korzystanie z Wikipedii. Oto skrótowe hasło pochodzące z tej internetowej encyklopedii. Podkreśl w nim niezrozumiałe pojęcia, a następnie je wyjaśnij.

Maria Salomea Skłodowska-Curie^[a] (ur. 7 listopada 1867 w **Warszawie**, zm. 4 lipca 1934 w **Passy**) – **fizyczka** i **chemiczka**, dwukrotna **laureatka Nagrody Nobla** (1903^[2], 1911^[3]).

W 1891 Maria Skłodowska wyjechała z **Królestwa Polskiego** do Paryża, by podjąć studia na **Sorbonie** (w XIX wieku kobiety nie mogły studiować na ziemiach polskich^[b]); następnie rozwinęła tam swoją karierę naukową. Była prekursorką nowej gałęzi chemii – **radiochemii**. Do jej dokonań należą: rozwinięcie teorii **promieniotwórczości**, technik rozdzielania **izotopów** promieniotwórczych oraz odkrycie dwóch nowych **pierwiastków** – **radu** i **polonu**. Z jej inicjatywy prowadzono także badania nad leczeniem **raka** za pomocą promieniotwórczości.

Nagroda Nobla została wyróżniona po raz pierwszy w 1903 – z fizyki, wraz z mężem **Pierre’em Curie** i z **Henrim Becquerem**, za badania nad odkrytym przez Becquerela zjawiskiem promieniotwórczości. Po raz drugi została nagrodzona w 1911 – z chemii za odkrycie polonu i radu, wydzielenie czystego radu i badanie właściwości che-

micznych pierwiastków promieniotwórczych. Należy do grona jedynie czterech osób, który otrzymały Nagrodę Nobla więcej niż raz. Wśród nich jest jedną z dwóch, które otrzymały nagrody w różnych dyscyplinach. W tej czwórce jest też jedyną kobietą oraz jedynym uczonym uhonorowanym w dwóch różnych [naukach przyrodniczych](#)^[e].

Maria Skłodowska-Curie to pierwsza kobieta, która spoczęła w paryskim [Panteonie](#) w dowód uznania zasług naukowych.

Z mężem [Pierre'em Curie](#) miała dwie córki: [Ève Curie](#) i [Irène Joliot-Curie](#).

Jakie nowe informacje pojawiły się w tym haśle?

Które z nich uważasz za najistotniejsze?

Dlaczego niektóre słowa wyświetlone są innym kolorem? Jakie są wady i zalety hiperłączy?

Jeśli masz dostęp do Internetu, przejdź do hasła Maria Skłodowska-Curie w Wikipedii i zobacz, jak obszerne jest pełne hasło. Z jakich elementów się składa?

Jakie zalety i wady ma takie ujęcie?

Porównaj informacje z encyklopedii z tymi, które znajdują się w Twoim podręczniku. Który tekst czyta się najłatwiej? Który zawiera najwięcej informacji?

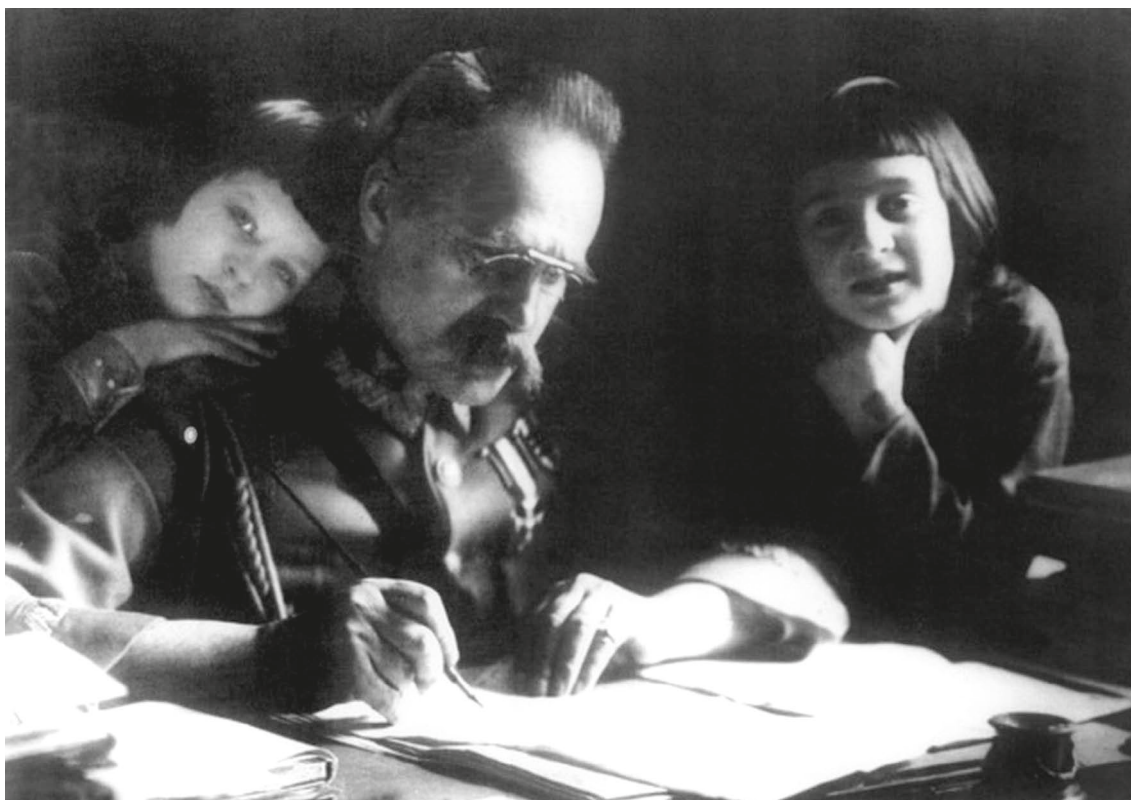
Zapisz dwa takie pytania, dotyczące życia Marii Skłodowskiej-Curie, które Cię interesują, a na które wciąż nie padła odpowiedź.

Gdzie można szukać tej odpowiedzi?

O Józefie Piłsudskim i jego żołnierzach

Pomysł ogólny: Krytyka źródła, ocena jego wiarygodności i jej kryteria. Zadawanie źródłom pytań i dobór źródeł do pytań badawczych

Czy wiesz, kogo przedstawia to zdjęcie? Co można o nim powiedzieć?

Zapewne widzisz na nim starszego pana i dwie dziewczynki przy stole lub biurku. Być może zauważasz, że zdjęcie pochodzi sprzed wielu lat. Jest przecież czarno-białe, bo takie były dawne zdjęcia. W prawym dolnym rogu widać kałamarz – pojemnik na atrament, w którym maczano pióro, żeby dało się nim pisać. Dopiero później wynaleziono pióro na naboje i długopis.

Natomiast historyk powiedziałby, że to Józef Piłsudski około 90 lat temu. Bo historyk to specjalista od dawnych czasów. Czy potrafi rozpoznać każdego człowieka z przeszłości? Nie, ale Józef Piłsudski był osobą bardzo ważną dla Polski, a do tego nosił charakterystyczne wąsy. Inne pomocne wskazówki to wojskowy mundur (Piłsudski był Marszałkiem Polski – czyli najwyższym dowódcą wojskowym) i order w kształcie krzyża na piersi. Dziewczynki to córki Marszałka, Wanda i Jagoda (kto inny wchodziłby mu na biurko?) – a skoro wiemy, kiedy się urodziły (w 1918 i 1920 roku), to możemy określić, kiedy mniej więcej zostało zrobione zdjęcie, mimo że nie jest podpisane.

Fotografia Józefa Piłsudskiego może być ważna, jeśli interesuje nas postać Marszałka. Przydałaby się też komuś, kto zajmowałby się życiem jego córek. Gdyby jednak ktoś próbował ustalić, jak wyglądało jego biurko, lepsze byłoby inne zdjęcie, pochodzące z Narodowego Archiwum Cyfrowego.

To, które materiały (czyli źródła) będą najlepsze, zależy od pytań, na które szukamy odpowiedzi. Zwykle gdy mamy już źródło, pojawiają się nowe pytania. W przypadku zdjęcia pokoju możemy chcieć się dowiedzieć: Co za figurka stoi na biurku? Kogo przedstawia? Skąd pochodzi? Czy była ozdobą, pamiątką, czy może miała jakąś inną funkcję? To wskazówki do dalszych poszukiwań.

Przed wszystkim jednak trzeba zweryfikować źródło, czyli ustalić, czy jest one prawdziwe – to znaczy, czy dowiadujemy się z niego o tym, jak wyglądała przeszłość, którą chcemy badać. Skąd mamy pewność, że biurko ze zdjęcia należało do Marszałka Piłsudskiego? W tym wypadku odpowiedź jest raczej prosta: potwierdzili to ludzie, którzy bywali w tym pokoju. A dzisiaj biurko to możemy zobaczyć w Warszawie w budynku zwanym Belwederem, gdzie urządzono małe muzeum – Gabinet Marszałka Józefa Piłsudskiego. Oto współczesna fotografia tego pomieszczenia:

Przy urządzaniu pokoju wykorzystano stare zdjęcia. Po czym poznać, która fotografia jest dawna, a która współczesna? Na przykład po kolorze i jakości. Dodatkowo, jeśli pójdziemy do archiwum lub muzeum, to możemy zobaczyć, że stare zdjęcia i dokumenty noszą ślady upływu czasu: papier, na którym je wykonano, żółknie, a czasem się kruszy, ktoś mógł zrobić na nim notatki albo niechcący poplamić. Zbyt dobrze zachowane materiały budzą wątpliwości: może nie są prawdziwe?

Jakie inne pytania – oprócz tego, jak wyglądało biurko Józefa Piłsudskiego – można zadać do fotografii Marszałka z córkami? Sformułujcie 5-10 pytań. A następnie poszukajcie na nie odpowiedzi, pamiętając, by sprawdzić, z jakich źródeł te odpowiedzi pochodzą. Mogą to być teksty albo ilustracje. Są też [filmy](https://www.youtube.com/watch?v=U46IxacvBL0) (<https://www.youtube.com/watch?v=U46IxacvBL0>), na których widać Józefa Piłsudskiego, i [nagranie](https://www.youtube.com/watch?v=oOcbRyQtb_w) (https://www.youtube.com/watch?v=oOcbRyQtb_w) jego głosu na tubie.

Pamiętajcie, że – o ile nie zachodzą wyjątkowe okoliczności – historycy przyjmują informację za wiarygodną, jeśli pochodzi z dwóch, niezależnych od siebie źródeł. Niezależnych – to znaczy takich, gdzie najpewniej jeden autor nie mógł czerpać informacji od drugiego.

[illegible]

Pomysł ogólny: czytanie mapy jako odzwierciedlenia środowiska i jego zmian w czasie.

Choć może trudno w to uwierzyć, oba zdjęcia przedstawiają to samo miejsce nad Morzem Bałtyckim. Pierwsze pochodzi z pocztówki z 1913 roku, drugie – z Internetu sprzed kilku lat.

Pocztówka kolorowa przedstawiająca widok z Kamiennej Góry w Gdyni z roku 1913. Kadr obejmuje **słabo zabudowany teren** wokół wybrzeża. Na pierwszym planie widoczna willa Fritza Eberhardta w której od 1920 roku swą siedzibę miało **letnisko** im. św. Andrzeja Boboli. Przy nim zabudowania gospodarcze i **ażurowy wiatrak**. Od dolnej krawędzi ciągnie się **polna droga**, obecnie jest to ulica Sędzickiego. Dalej **pusty plac**, obecny Skwer Kościuszki. Na brzegu morza znajduje się Kurhaus (z lewej str.) obok niego willa „Słońce”, bliżej morza willa „Meersblick” (w okresie międzywojennym „Tusia”) oraz Łazienki Kąpielowe, pomiędzy nimi ciągnie się **pomost drewniany**. W tle widoczna **zabudowa wiejska**. Na horyzoncie Kępa Oksywska.

Musisz przyznać, że zmiany, jakie zaszły, są imponujące. W największym skrócie, na miejscu dawnej miejscowości rolniczo-wypoczynkowej w latach dwudziestych XX wieku pod kierunkiem inżyniera Eugeniusza Kwiatkowskiego powstał wielki port, a wokół niego wyrosło wielkie miasto. Dlaczego tak się stało? Spójrz na mapę Polski z okresu budowy Gdyni. Czy widzisz na niej inne porty?

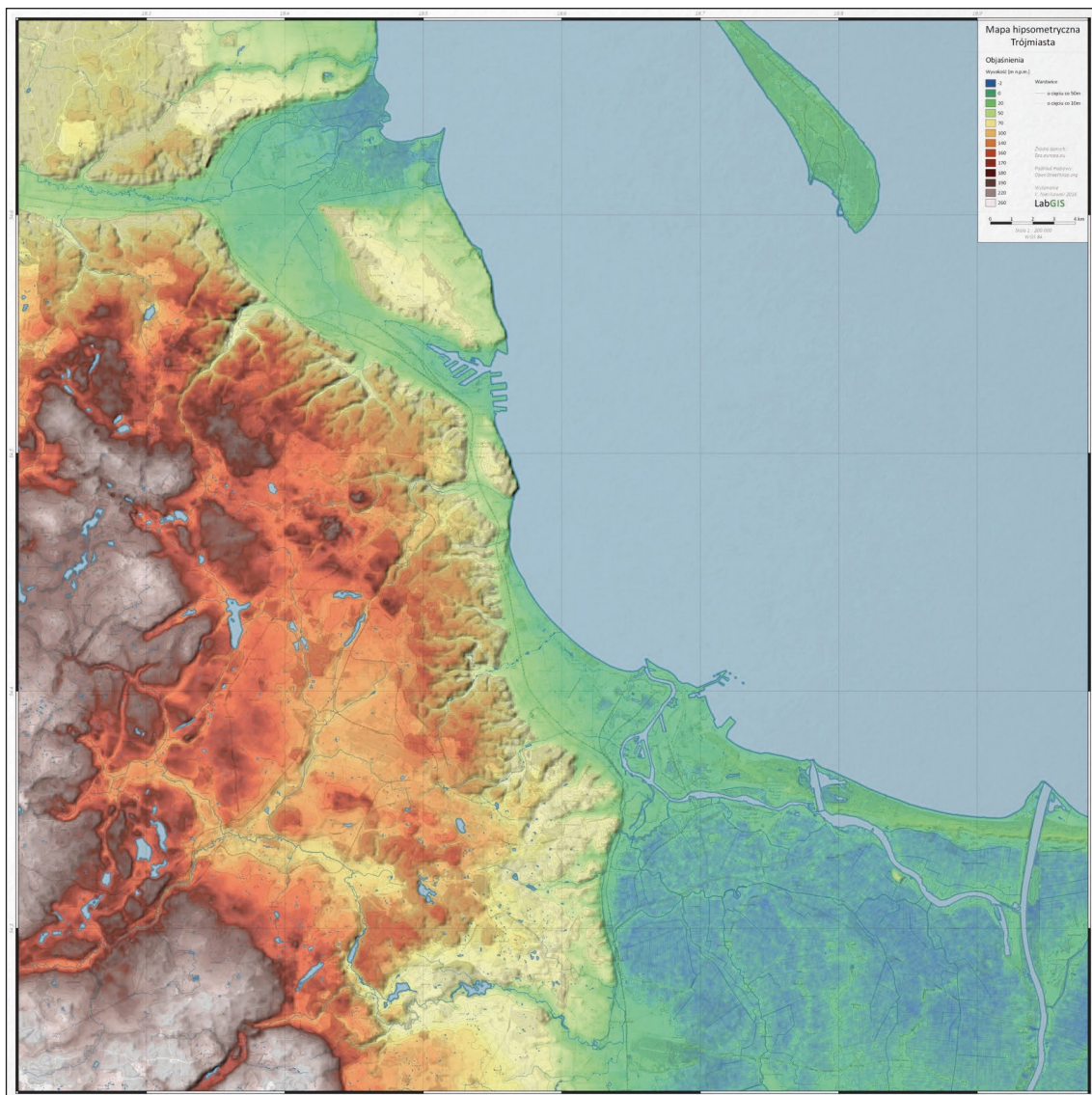

Polska miała dostęp do morza, ale nie miała żadnego większego portu. Mogła korzystać z portu w Gdańsku, był on jednak wolnym miastem i nie należał do Rzeczypospolitej.

Wypisz cztery powody, dla których warto, aby państwo miało własny port. Powinno Ci w tym pomóc współczesne zdjęcie Gdyni.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Patrząc na mapę fizyczną okolic Gdyni i Gdańska rozstrzygnij, czy przedstawia ona stan widoczny na pocztówce z roku 1913, czy na współczesnym zdjęciu. Uzasadnij odpowiedź.

Kolory na mapie oznaczają wysokość terenu nad poziomem morza. Obszary położone najniżej oznaczono barwą niebieską, nieco wyżej – zieloną i kolejno: żółtą, pomarańczową i brązową.

Korzystając z obu map wyjaśnij, dlaczego na założenie portu wybrano właśnie to miejsce.

Wyobraź sobie, że jesteś mieszkańcem Kamiennej Góry w roku 1930. Opisz swoje wrażenia ze zmian, które zaszły w Twojej okolicy w ostatnich kilkunastu latach. Jak je oceniasz? Czy wszyscy koledzy i koleżanki przedstawiają te zmiany w taki sam sposób?

O „Zośce”, „Alku” i „Rudym”

Ogólny pomysł: zdobywanie wiedzy o przeszłości z przestrzeni publicznej, literatury pięknej i innych materiałów.

Zdjęcie poniżej przedstawia kamienicę przy Alei Niepodległości 159 w Warszawie, zbudowaną w latach 1936-1938. Tak wyglądała w 2014 roku (według Google Street View)

A tak – w 2018:

Widać, że fasada przeszła gruntowną renowację. Jeden element pozostał niezmienny: to tablica pamiątkowa po lewej stronie od wejścia do bramy.

Wygląda ona tak:

Odczytajmy tablicę i ustalmy, kogo i dlaczego upamiętnia.

- A. Wpisz imię i nazwisko człowieka, któremu została poświęcona:
W którym roku się urodził?
Którego dnia, miesiąca i roku zmarł?
Dlaczego zmarł tak młodo?
- B. Dalsze informacje uzupełnij po wyjaśnieniu skrótów
Hm. – harcmistrz, to stopień harcerski
Ps. – pseudonim, imię lub przezwisko stosowane zamiast prawdziwego imienia i nazwiska
Do jakiej organizacji należał Jan Bytnar?
Jak mówili na niego koledzy?
- C. Tablica wymienia trzy fakty z życia Jana Bytnara, oprócz urodzenia, śmierci i zamieszkiwania przy Al. Niepodległości:
 - był bohaterem Szarych Szeregów
 - został aresztowany
 - został uwolniony z rąk Gestapo w akcji „Pod Arsenalem”
 Zauważyliście na pewno, że ze względu na bardzo ograniczony rozmiar tablica przedstawia życiorys „Rudego” bardzo skrótowo. Co więcej, nie rozumiemy go, jeśli nie będziemy potrafili odpowiedzieć na następujące pytania:
Czym były Szare Szeregi?
Co to było Gestapo?
Czym była akcja „Pod Arsenalem”?
Co działo się w Warszawie w roku 1943, a właściwie – w latach 1939-1945?

Odpowiedzcie na te pytania, na które potraficie. Aby sprawdzić i uzupełnić wiedzę, zajrzyjcie do słowniczka na końcu lekcji.

- D. Na tablicy oprócz napisów widać dwa krzyże. Które słowa z tablicy symbolizuje każdy z nich?

Krzyż harcerski – symbol przynależności do harcerstwa	Krzyż Walecznych – odznaczenie wojskowe, za czyny męstwa i odwagi, wykazane w boju
	

Zwróćcie uwagę na to, że tablica mówi przede wszystkim o śmierci bohatera – okrutnej, strasznej śmierci bardzo młodego człowieka, którego młodość przypadła na czas II wojny światowej. W czasie tej wojny zginęło około 6 milionów obywateli polskich, w tym wiele osób starszych, kobiet, dzieci i młodzieży. A jednak „Rudy” był postacią wyjątkową. Wyjątkowość jego życiorysu została ujęta na tablicy w zaledwie trzech wyrazach „bohater Szarych Szeregów”. Co się za nimi kryje?

Dokonania jego i jego kolegów przedstawia książka Aleksandra Kamińskiego „Kamienie na szaniec”.

Przeczytaj fragment „Kamieni na szaniec” [na przykład o malowaniu „kotwicy” Polski Walczącej] i wymień działania, które świadczyły o bohaterstwie harcerzy.

Dla chętnych: opracuj tablicę, podobną do tej z Al. Niepodległości, upamiętniającą jednego z kolegów „Rudego” – „Alka” lub „Zośkę”.

Zadanie dodatkowe: Zapewne byliście kiedyś na cmentarzu i przyglądaliście się płytom nagrobnym. Większość z nich jest jeszcze bardziej lakoniczna niż tablica pamiątkowa Jana Bytnara. Zazwyczaj można się z nich dowiedzieć jedynie, jak nazywała się pochowana w tym miejscu osoba, kiedy się urodziła i kiedy zmarła. Czasami zamieszczone są jeszcze dane o miejscu życia, zawodzie albo rodzinie oraz dodane jest zdjęcie zmarłego.

Zaproponujcie, skąd można się dowiedzieć o szczegółach życia wybranej osoby.

Słowniczek:

Szare Szeregi – tajna organizacja harcerska, działająca na terenie okupowanej przez Niemcy Polski w czasie II wojny światowej.

Gestapo – niemiecka tajna policja, działająca w latach 1933-1945, kierująca wieloma zbrodniami przeciwko ludności krajów okupowanych przez Niemcy.

Akcja „pod Arsenalem” – operacja Szarych Szeregów, polegająca na uwolnieniu z rąk Niemców polskich więźniów, przewożonych z siedziby Gestapo do więzienia Pawiak w Warszawie. W tej bardzo ryzykownej, niezwykle sprawnie zorganizowanej akcji wzięło udział 29 osób. Zakończyła się powodzeniem – więźniów odbito, a Niemcom nie udało się ustalić sprawców.

Pomysł ogólny: Elementy dramy, w której uczeń wciela się w postać reżysera, pracującego nad filmem dokumentalnym o W. Pileckim.

Jako zadanie podsumowujące (z gwiazdką) – rozprawka.

Wyobraź sobie, że jesteś reżyserem, który przygotowuje film dokumentalny o Witoldzie Pileckim zatytułowany „Żołnierz niezłomny” i któremu rozsypały się przygotowane materiały. Dopasuj zdjęcia i dokumenty do poszczególnych części życiorysu Pileckiego – przed wojną, podczas wojny i po wojnie.

Do każdej z części wymyśl tytuł, który odzwierciedlałby główne osiągnięcia bohatera w tym okresie życia. Zapisz też robocze tytuły czterech scen, które zamieściłbyś w każdej z tych trzech części.

Witold Pilecki urodził się 13 maja 1901 r. W 1910 r. razem z matką zamieszkał w Wilnie. Rozpoczął tam naukę w szkole handlowej, związał się też z nielegalnie działającym skautingiem. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości kontynuował naukę w gimnazjum im. Joachima Lelewela w Wilnie. Wkrótce włączył się jednak do zbrojnej walki o granice tworzącego się państwa polskiego.

Na początku 1921 r. został zwolniony z wojska, wrócił do Wilna, by kontynuować naukę w gimnazjum oraz działać w harcerstwie. W maju tegoż roku złożył egzamin maturalny.

W 1922 r. rozpoczął studia na Uniwersytecie im. Stefana Batorego jako nadzwyczajny słuchacz Wydziału Sztuk Pięknych. Brak środków utrzymania, ciężka choroba ojca Juliana, zadłużenie majątku Sukurcze zmusiły Witolda do rezygnacji z ambitnych planów studiowania i do podjęcia pracy zarobkowej. We wrześniu 1926 r. został właścicielem majątku, zaczął go modernizować i rozwijać, aby był przykładem dla okolicznych właścicieli ziemskich i osadników wojskowych.

W 1929 r. poznał Marię Ostrowską, młodą nauczycielkę miejscowej szkoły, którą poślubił w 1931 r. Zamieszkali w Sukurczach, gdzie urodził się im syn, a następnie córka.

Jako obywatel ziemski działał na rzecz innych, starając się przyciągnąć do pracy społecznej swoich przyjaciół i sąsiadów. Założył kółko rolnicze i mleczarnię, której był prezesem. Zajmował się także opieką społeczną. Oprócz tych rozlicznych zajęć znajdował czas na działalność artystyczną: pisał wiersze i malował. Do dziś w kościele parafialnym w Krupie wiszą dwa obrazy pędzla Witolda Pileckiego. Zachowały się także baśniowe obrazy i rysunki namalowane dla dzieci: własnych i znajomych.

* * *

Gdy 1 września 1939 r. Niemcy zaatakowały Polskę, Witold Pilecki walczył jako żołnierz w rodzinnych okolicach. Po klęsce przedostał się do Warszawy, gdzie wraz z grupą znajomych założył organizację wojskową – Tajną Armię Polską przyjmując 9 listopada 1939 r. za początek jej działalności.

W 1940 r. władze niemieckie zaczęły organizować na ziemiach polskich obozy koncentracyjne. Obok zastraszenia społeczeństwa chodziło również o wyzyskanie darmowej siły roboczej i grabież mienia, oraz eksterminację więźniów.

Aresztowania wśród żołnierzy Tajnej Armii Polskiej, osadzanie coraz większej liczby skazańców w obozie koncentracyjnym Auschwitz i rozszerzająca się jego zła sława – wpłynęły na decyzję Witolda Pileckiego, by dobrowolnie się udać i na własne oczy przekonać, co się tam działo. Zamiar ten zrealizował 19 września 1940 r. podczas łapanki na Żoliborzu, skąd pod nazwiskiem Tomasza Serafińskiego dostał się do Auschwitz jako więzień nr 4859.

Po przekroczeniu bramy z napisem „Arbeit macht frei”, niezależnie od przygotowania i wyobrażeń, każdy przybyły przeżywał szok. Tak samo zareagował Witold Pilecki. W czasie pobytu w Auschwitz trzykrotnie poważnie zachorował, ale pod opieką dr Jana Deringa, żołnierza TAP powrócił do sił. Obozowe przeżycia nie tylko nie załamały Pileckiego psychicznie, ale jakby dodatkowo mobilizowały do walki i do działania. Pierwsza grupa konspiracyjna, którą zawiązał wśród więźniów przywiezionych z Warszawy nosiła nazwę Tajnej Organizacji Wojskowej. W miarę włączania kolejnych grup organizacji zmieniono nazwę na Związek Organizacji Wojskowych. Ważnym polem działania Pileckiego w obozie było przekazywanie meldunków do Komendy Głównej polskiej konspiracji w Warszawie.

Wiosną 1943 r. rozpoczęły się aresztowania wśród najbliższych współpracowników „Tomasza Serafińskiego”. Witold Pilecki podjął plan ucieczki z Auschwitz. Wraz z dwoma więźniami: Janem Redzejem i Edwardem Ciesielskim dokonał tego w czasie świąt wielkanocnych z 26 na 27 kwietnia 1943 r. Chciał osobiście w Komendzie Głównej przedstawić sytuację w KL Auschwitz i uzyskać zgodę na akcję zbrojną i wyzwolenie więźniów. Po ucieczce, podczas pobytu w Wiśniczu poznał osobiście autentycznego Tomasza Serafińskiego, z którym nawiązał dożgonną przyjaźń i korespondował niemal do końca informując o sobie i współtowarzyszach ucieczki.

Po przybyciu do Warszawy włączył się aktywnie w pracę konspiracyjną pod przybranym nazwiskiem „Romana Jezierskiego”. Nadal żył sprawami oświęcimaków otaczając opieką ich rodziny, udzielając im – w miarę ówczesnych możliwości – wsparcia materialnego. Aż do wybuchu Powstania Warszawskiego żywo interesował się samym obozem i cały czas był w kontakcie z tamtejszym podziemiem.

* * *

Po wojnie Witold Pilecki był przekonany, że „polscy” komuniści są agentami wrogiego mocarstwa. Stąd wierność złożonej przysiędze nakazywała mu służyć prawowitemu rządowi Rzeczypospolitej Polskiej i jej dowództwu wojskowemu, które znajdowało się wtedy za granicą. Wykorzystał swoje wcześniejsze kontakty, by zbierać informacje o tym, co działo się w kraju, jakich nadużyć dokonywały władze, i przekazywać te informacje za granicę.

Władze komunistyczne kontynuowały akcje przeciw polskiemu podziemi. W ciągu kilku miesięcy 1946 r. stracono ogółem 120 członków różnych organizacji podziemnych.

W czerwcu 1946 r. Witold Pilecki otrzymał za pośrednictwem emisariuszki z Włoch wydany przez gen. Andersa rozkaz wyjazdu na Zachód, gdyż jest spalony i poszukiwany. Jednak „Roman Jezierski” ociągał się z podjęciem decyzji z dwóch powodów: tu miał rodzinę, a żona odmówiła wyjazdu z dziećmi, choć sama nalegała na jego wy-

jazd; oraz nie było odpowiedniego kandydata na jego miejsce. Na początku 1947 r. szef sztabu II Korpusu gen. Kazimierz Wiśniowski odwołał poprzedni rozkaz i zatwierdził pracę Witolda Pileckiego w kraju.

Witolda Pileckiego zatrzymano 8 maja 1947 r. Od 9 maja znajdował się w X Pawilonie więzienia mokotowskiego w całkowitej izolacji. W czasie przesłuchań był torturowany.

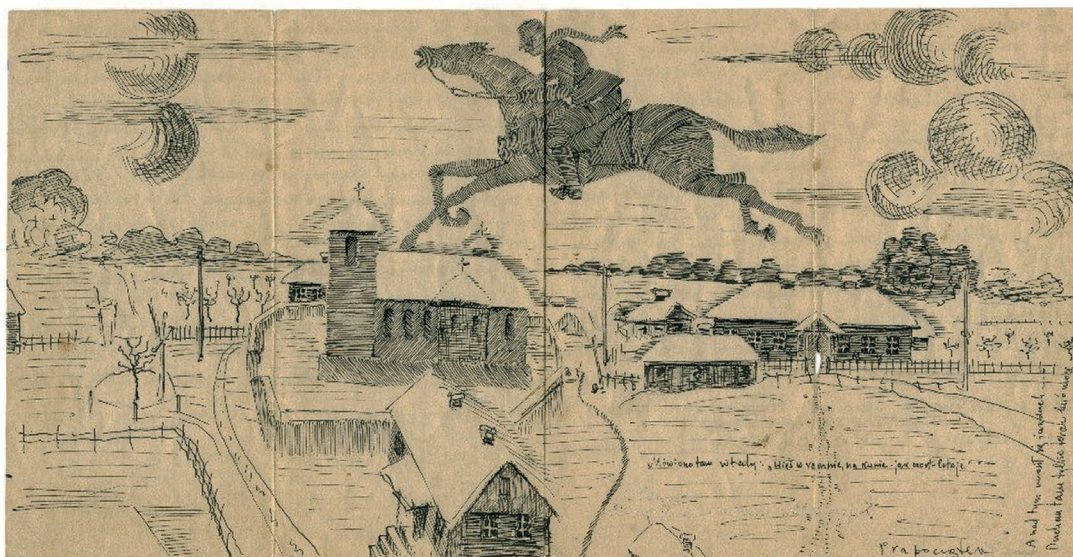
15 marca 1948 r. w południe ogłoszono wyrok: W. Pilecki, M. Szelańska i T. Płużański zostali skazani na karę śmierci, M. Sieradzki na dożywocie, a pozostali na kilkanaście lat więzienia. W uzasadnieniu wyroków śmierci sąd wojskowy podał: „dopuszczili się najcięższej zbrodni stanu i zdrady narodu, cechowało ich wyjątkowe napięcie złej woli, przejawiali nienawiść do Polski Ludowej i reform społecznych, zaprzeczali się obcemu wywiadowi i wykazali szczególną gorliwość w akcji szpiegowskiej”

Prośby o ulaskawienie skierowane do prezydenta Bolesław Bieruta przez obrońcę, przez przyjaciół oświęcimskich i przez Marię, żonę Pileckiego, zostały odrzucone.

25 maja 1948 r. o godz. 21.30 w obecności Wiceprokuratora Naczelnej Prokuratury Wojska Polskiego mjr. S. Cypryszewskiego, Naczelnika więzienia Mokotowskiego – por. Ryszarda Mońko, lekarza por. lek. Kazimierza Jezierskiego, duchownego – ks. kpt. Wincentego Martusiewicza rozstrzelano Witolda Pileckiego, a ciało potajemnie pogrzebano.

Niezłomny to znaczy „nie dający się zwyciężyć”. Uzasadnij, że Witold Pilecki zasługuje na to miano, odnosząc się do każdej części jego biografii.

Materiały do tej lekcji powstały na podstawie strony internetowej pilecki.ipn.gov.pl

Nr. W- 119/48

Warszawa, dnia 25 maja 1948 r. Wiceprokurator Naczelnej Prokuratury Wojskowej, mjr. Cypryszewski Stanisław w wykonaniu prawomocnego wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 15 marca 1948 r. Nr. Sr. 103/48 zatwierdzonego postanowieniem Najwyższego Sądu Wojskowego w Warszawie z dnia 22 maja 1948 r. Nr. Sn.Odw.S.924 i wobec nieskorzystania z prawa łaski przez Prezydenta R.P. na zasadzie art. 314 i 315 KKWP zgłosił się do więzienia na Mokotowie w Warszawie o godzinie 21 m. 30 i w obecności:

- 1/ Naczelnika więzienia - por. Moriko Ryseard

2/ Lekarza: *prof. Dr. hab. Jędrzejki Kazimierz*

3/ Duchownego ^{1.} Martusiewicza Wincenty

za pośrednictwem Dowódcy plutonu egzekucyjnego *S. M. S. Janowski*.....

....., po odczytaniu sentencji wyroku Nr. Sr.103/48 skaza-
nemu PILECKIEMU Witoldowi vel Jezierskiemu Romanowi s. Juliana i Lud-
wika i po stwierdzeniu prawomocności tego wyroku oraz oświadczeniu, że
Prezydent R.P. z prawa łaski nie skorzystał - powyższy wyrok wykonał

z d. Oświęcimskiej, ur. 13 maja 1901 r. w Wilnie - przez rozstrzelanie.

Zgon w/w PILECKIEGO został stwierdzony przez lekarza.

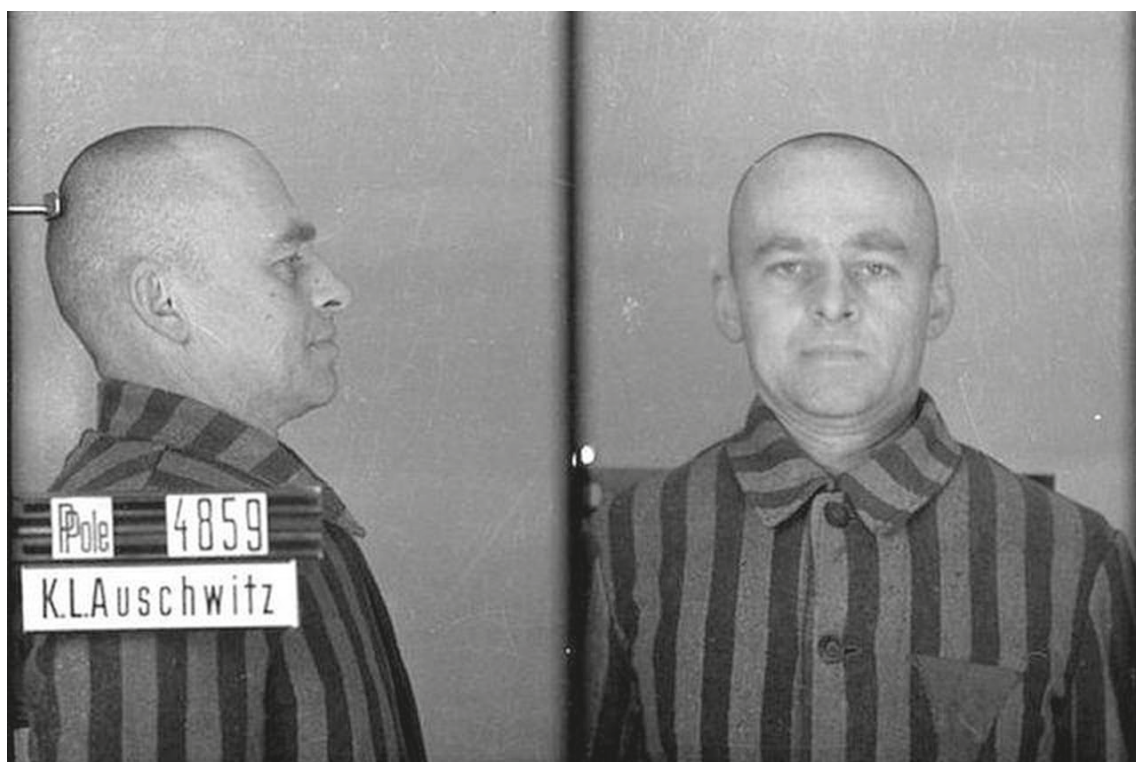
Wiceprokurator

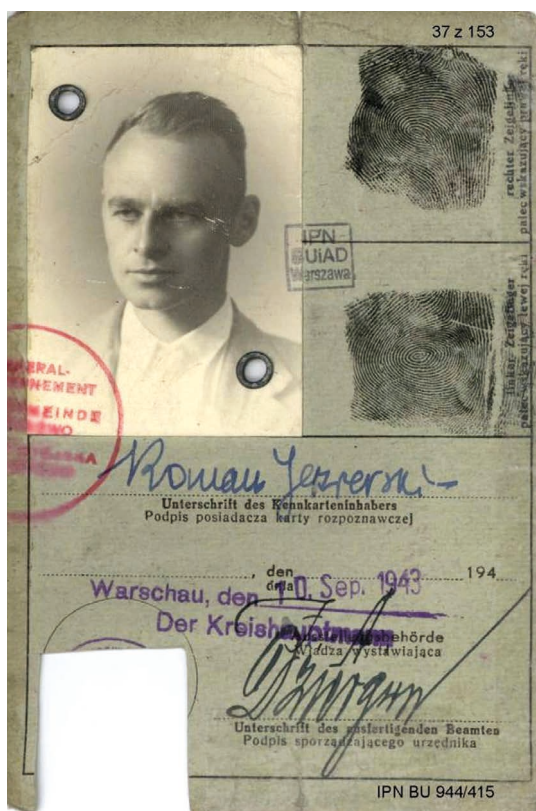
Naczelnik Więzienia

Duchowny

Lekarz

Dowódca plut. egzek. ...

O Papieżu Janie Pawle II

Pomysł ogólny: Krytyczna analiza transmisji telewizyjnych, uwrażliwienie na manipulację obrazem.

Po II wojnie światowej na ponad 40 lat Polska znalazła się pod władzą komunistów, zależnych od Związku Radzieckiego czyli Rosji. Próbowali oni wprowadzać swoją wizję państwa, nie licząc się ze zdaniem mieszkańców. Przekonywali na przykład, że Związek Radziecki jest przyjacielem Polski, że przedsiębiorstwa prywatne są gorsze niż państwowe oraz że wszyscy powinni myśleć w taki sam sposób. Dążyli też do usunięcia starych, a wprowadzenia nowych świąt i zwyczajów oraz do wykorzenienia religii. Mimo tych działań Kościół, który podtrzymywał dawne tradycje, związki z Europą Zachodnią i dawał ludziom poczucie wolności, cieszył się dużym zaufaniem społeczeństwa.

Najwybitniejszą postacią w polskim Kościele był kardynał Karol Wojtyła, który w 1978 roku został wybrany papieżem – czyli zwierzchnikiem Kościoła katolickiego na całym świecie. Było to wydarzenie niezwykle, bo poprzednio przez ponad 450 lat wszyscy papieże pochodzili z Włoch. W 1979 roku papież, który przyjął imię Jan Paweł II, przyjechał do Polski.

Porównaj dwa nagrania z kazania, wygłoszonego przez Jana Pawła II podczas tej pielgrzymki. Pierwsze pochodzi z ówczesnej Telewizji Polskiej (podlegającej kontroli władz komunistycznych): <https://www.youtube.com/watch?v=s3mt8atGmQ0>. Drugie – z telewizji włoskiej: https://www.youtube.com/watch?v=MNYt_FFxePk

Po czym poznasz, że na obu nagraniach widzimy ten sam moment?

Co pokazuje telewizja włoska, a pomija polska?

Porównaj osoby i miejsca, pokazane na obu filmach.

Dopasuj określenia do każdego z filmów, oznaczając literą **P** – nagranie polskie, zaś literą **W** – nagranie włoskie:

- ▶ spokój
- ▶ powaga
- ▶ entuzjazm
- ▶ radość
- ▶ tłum
- ▶ koncentracja
- ▶ spontaniczność
- ▶ osamotnienie

Który obraz wydaje Ci się bardziej prawdziwy? Dlaczego?

Oceń, jaką reakcję widzów zamierzała osiągnąć Telewizja Polska, a jaką – telewizja włoska.

Wsluchaj się w słowa, wygłoszone przez Jana Pawła II. Jaką nadzieję wyraża?

Jakie oczekiwanie?

W jaki sposób Jan Paweł II jest upamiętniony w Twojej lub pobliskiej miejscowości?

▲ Kadr z nagrania polskiego.

▲ Kadr z nagrania włoskiego.

O bohaterach „Solidarności”

Pomysł ogólny: Wyciąganie wniosków z ustnych relacji o przeszłości.

Przed lekcją porozmawiajcie z rodzicami, dziadkami lub innymi członkami rodziny albo znajomymi osobami, które pamiętają rok 1980 i 1981. Dowiedźcie się, co wtedy robiły i co zapamiętały z tamtych czasów. Nagracie lub dokładnie zanotujcie to, co powiedzą. Zwróćcie uwagę, czy opowiedzą o powstaniu „Solidarności” i o wprowadzeniu stanu wojennego. W razie potrzeby dopytajcie o te dwa wydarzenia.

Zanim porównacie zebrane dane, przypomnijcie sobie, co działo się w szkole w dniu Świętego Mikołaja. Niech każdy zapisze trzy zdania na ten temat (można tu wykorzystać serwis [menti.com](https://www.menti.com)). Porównajcie swoje wspomnienia. Czy wszystkie są identyczne? Zapewne nie. Dlaczego?

A teraz wróćcie do rozmów o roku 1980. Porównując zapisy swoich rozmów uwzględnijcie:

- ▶ Jakie osoby pojawiają się w opowieściach?
- ▶ Czym się zajmowali bohaterowie opowieści?
- ▶ Jakie trudności tamtych czasów wspominają starsi?
- ▶ Co sprawiało im radość?
- ▶ Co było powodem do dumy?
- ▶ O czym wspominają z przykrością?
- ▶ Czy ogólnie pamiętają tamte czasy jako dobre, czy jako złe?
- ▶ Co na Was jako słuchaczach zrobiło największe wrażenie?
- ▶ Czego nie zrozumieliście z tych opowieści? Czy dopytaliście od razu? Jeśli nie, to postarajcie się wspólnie wyjaśnić wątpliwości.

Zapewne i w tym przypadku część informacji się pokrywa, a część – różni. Ale to nic dziwnego: rozmawialiście z różnymi osobami, w różnym wieku, zajmującymi się wtedy i dzisiaj różnymi rzeczami. Od 1980 roku minęło już sporo czasu, więc wiele szczegółów mogło się zatrzeć albo zniekształcić w pamięci.

Z zebranych danych wybierzcie to, co powtarza się najczęściej, i streśćcie swoimi słowami.

W słowniku znajduje się taka definicja słowa „Solidarność”:

Solidarność to poczucie wspólnoty i gotowość niesienia innym pomocy wynikające ze zgodności poglądów i dążeń.

Wyjaśnijcie, w jaki sposób znak Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” (czyli organizacji, zrzeszającej ludzi pracy, powstałej w 1980 roku) oddaje ideę solidarności:

Czy idea ta pojawiła się w opowiadaniach osób, z którymi rozmawialiście? Podajcie przykłady.

Gdy mój syn poszedł do IV klasy, w której właśnie zaczęła być wdrażana reforma edukacji, a jego nauczycielka skarżyła się na brak pomocy dydaktycznych, spróbowałam się zmierzyć z wprowadzaniem do wiedzy o przeszłości w taki sposób, w jaki chciałabym, aby uczestniczyły w tym moje dzieci, a który zarazem pozostawałby w zgodzie z obowiązującą podstawą programową. Zatem *Historia dla Miłosza* jest produktem przeniknięcia się życia prywatnego i zawodowego — mamy czwartoklasistę, zaprzyjaźnioną z nauczycielką historii, i wykładowczyni akademickiej, od ponad dwudziestu lat zajmującą się badaniami z zakresu dydaktyki historii oraz kształceniem przyszłych nauczycieli.

Joanna Wojdon

Pomysł Joanny Wojdon jest świeży. Autorka traktuje uczniów poważnie: prezentuje odpowiednio dobrane materiały źródłowe, dzięki którym nauczyciele będą mogli — realizując nadal zapisy podstawy programowej — kształcić umiejętności historyczne, potrzebne uczniom w starszych klasach, a także, co może ważniejsze, w życiu codziennym. Materiały są odpowiednio dopasowane do wieku, można je z powodzeniem wykorzystać jako uzupełnienie materiału podręcznikowego. Pozwalają na prawdziwą edukację historyczną już najmłodszych uczniów historii.

Jacek Staniszewski (entuzjasta nowoczesnej edukacji, podcaster, bloger, nauczyciel historii, dyrektor szkoły Akademia Dobrej Edukacji w Warszawie)